

Војнопензионерске теме и дилеме

ТРКА С ВРЕМЕНОМ

Већ неколико месеци грађани су упућени да у поплави измене цена траже место где ће обавити куповине по што повољнијим ценама. Пензије немају губер да би могле да парирају инфлацији.

За неколико дана стиже пензија увећана за девет одсто. Да нема инфлације, била би то вест за историју. Овако су осећања помешана јер је минулог месеца, на годишњем нивоу, инфлација достигла ниво од 15 одсто. Износ пензије одређен је према тзв швајцарској формули, а подаци, који су послужили за рачуницу, односе се на 2021. годину. Окрени обрни, може се рећи да се каска у односу на реалну ситуацију, а терет обезвређивања новца прелива се, због ниских примања, нарочито на пензионере. Чим пензије буду „легле“, јуришници који све унутрашње проблеме у производњи и процесу одвијања услуга покушавају да свале на потрошаче и кориснике услуга, покушаће да по мере цене себи у прилог. И мимо њих се најављују померања цена електричне енергије и других потроштина.

Децембар и јануар ће бити индикатори економских кретања у првој половини 2023. године. Иако су светски трендови у свему јасни, јер се неуморно ваља планетарна инфлација, померања цена неће изазвати само то што се догађа на глобалном плану. Влада Републике Србије већ неколико месеци држи „на леду“ цене основних прехранбених артикала, као својеврсно сидро стандарда становништва, али то дугорочно не може да буде права мера јер се избегава основни закон тржишта, то јест понуда и потражња.

Према тумачењу Фискалног савета Србије још од избијања здравствене кризе 2020. на коју се надовезала и енергетска криза, буџет Србије бележи ванредно велике дефиците. „Они су добрим делом били последица неоортодоксних расходних политика државе (велике субвенције привреди, неселективна давања становништву, покривање огромних губитака јавних предузећа из енергетског сектора и др). То, међутим, не може да траје неограничено и фискална политика мора да се врати у колосек, што ревидирана Фискална стратегија у основи и предвиђа. У плану је, наиме, да се фискални дефицит са 3,8% БДП-а, колико је предвиђено да износи у 2022, смањи у неколико корака на 1,4% БДП-а у 2025. години. Оваква стабилизација буџета резултираће смањењем јавног дуга садашњих око 57% БДП-а на 54% БДП-а у 2025. години. Планирана фискална стабилизација почива првенствено на решавању проблема јавних предузећа у енергетском сектору. Губици Србијагаса могу се решити само изменом политике цена гаса на домаћем тр-

жишту, што Фискална стратегија подразумева мада нигде експлицитно не помиње. Проблеми у ЕПС-у, с друге стране, могу да се реше само свеобухватном и темељном реформом, а не парцијалним мерама јер предузеће више није у могућности да произведе довољно електричне енергије за домаће потребе. Иако план достигања дефицита од 1,4% БДП-а до краја 2025. оцењујемо кредибилним, анализа кретања појединачних приходних и расходних ставки показује одређене неконзистентности које би требало исправити. Реформски део Стратегије и после њене ревизије још увек остаје слабији део овог документа, али ипак доноси једну важну новину – увођење нових фискалних правила, која Фискални савет оцењује као начелно добра и дугорочно одржива“, каже се у званичном документу Фискалног савета Србије.

Образлажући ребаланс буџета недавно у Скупштини, министар финансија је изјавио да се повећање пензија од девет одсто за новембар у целини покрива средствима из изворних прихода Фонда, односно из наплаћених доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и да држава неће морати да дотира ни један динар за исплату увећаних пензија. За 1,65 милиона пензионера ово је врло охрабрујућа информација, а шта је допринело позитивним кретањима и финансијској стабилизацији Фонда ПИО.

Реља Огњеновићем, заменик директора Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање је изјавио: „Током 2022. године, због боље уплате доприноса, од маја па до последње исплате пензија, из буџета нису повлачена недостајућа средства приликом исплате права за категорију запослених. Да би се разумело колико је важна ова чињеница, подсетићу да 84,8 одсто укупног броја пензионера чине пензионери из категорије запослених и имају највишу просечну пензију у систему. Од исплате априлских пензија до последње исплате трансферисана су само средства као подршка остварењу права у складу са Законом о ПИО и посебним прописима (законска обавеза из буџета према Фонду као исплатиоцу права), а ни један динар није дотиран као недостајућа средства за исплату пензија.

Будући да је на овај начин из средстава Фонда, односно из наплаћених изворних прихода, обезбеђена исплата пензија за око 1,4 милиона пензионера, можемо говорити о стабилном финансијском статусу Фонда ПИО...

...Уплаћени приходи од доприноса за пензијско и инвалидско осигурање у периоду јануар – октобар текуће године виши су од планираних за 12,28 милијарди динара, односно 2,32 одсто. Разлоге за повећане приходе од доприноса за ПИО видимо у номиналном расту зарада и у континуираном расту регистроване запослености, што је одраз стабилне и отпорне економије наше земље“.

Чињеница је да је повећање учешћа прихода од доприноса у финансирању расхода Фонда континуирано од 2012. године и то је омогућило да се сваке године све мање средстава издваја из буџета за дотацију пензија. Тачно пре десет година недостајућа средства за исплату пензија износила су преко 48 одсто, што је покривала држава из буџета. Данас је тај проценат једноцифрен.

„За 2022. годину процењено је учешће трансфера из буџета у висини од 12,9 одсто, односно укупно 101,2 милијарде динара. Од ових средстава, 38,7 милијарди динара се односи на трансфере који су подршка остварењу права у складу са Законом о ПИО и посебним прописима, што држава свакако трансферише без обзира на приходе Фонда. Преосталих 62,5 милијарди динара планирано је за недостајућа средства приликом исплата пензија. Ако би посматрали само тај део који је дотација за недостајућа средства за пензије, учешће буџетских средстава би за целу 2022. годину износило осам одсто у укупним приходима и примањима Фонда“, каже Огњеновић.

Јануарска пензија коју ће корисници примити почетком фебруара, биће увећана за нових 12,1 одсто, што ће побољшати финансијски положај пензионера, али само ако инфлација буде зауздата. Уколико, пак, буде дошло до значајнијег повећања трошкова живота, стандард ће бити на нибзрдици. То ће отворити нови проблем, то јест потребу да се пензије усклађују два пута годишње или можда и чешће.

За сада нема наговештаја да ће држава пензионерима да врати закинути део примања од 2014. до 2018. године, а управо такав потез у економским околностима које владају, био би спас, али и правдољубиви гест. Тиме би се умањило ефекат инфлације која, осим економске, све више поприма обележја психолошке категорије. Борба за бољи живот и даље остаје у жижи грађана трећег доба.

Звонимир ПЕШИЋ

Министар Вучевић и генерал Мојсиловић
са представницима удружења

КОРИСНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Министар Вучевић и генерал Мојсиловић о свему су говорили отворено

Потпредседник Владе и министар одбране Милош Вучевић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милан Мојсиловић одржали су у Свечаној сали Дома Гарде на Топчидеру 10. новембра састанак са представницима удружења са којима сарађује систем одбране.

Министар одбране је говорио о политичкој и безбедносној ситуацији у земљи и региону. Посебно је било речи о стању на Косову и Метохији, које се протеже од Берлинског конгреса, преко Призренске лиге до данас. Космет је политички и безбедносни изазов за нашу земљу.

Вучевић је предложио да се састанци са представницима организација одржавају поводом Дана победе (9. мај) и Дана примирја (11. новембар).

Генерал Мојсиловић је предочио да Војска Србије поклања велику пажњу и да сарађује са удружењима и организацијама чији су програмски циљеви и пројектне активности усмерени ка очувању слободарских и патриотских

вредности, војних традиција и развоју и афирмацији дисциплина које имају примену у војсци. Војска Србије реализује пројекте од обостраног интереса са 37 удружења, савеза удружења, асоцијација, клубова и других облика организовања која окупљају више од 100 хиљада грађана Републике Србије. Сарадња се огледа у обележавању годишњица значајних историјских догађаја и личности, организовању стручних скупова, трибина, скупштина, округлих столова и конференција. Начелник Генералштаба ВС је говорио о најзначајнијим активностима и правцима даљег развоја система одбране.

Генерал-потпуковник Желимир Глишовић говорио је о безбедносним аспектима у Србији, региону и шире.

Бригадни генерал Милан Поповић је информисао представнике о развоју Војске и наоружању којим су значајно повећане одбрамбене способности система одбране.

На скупу је било речи о војним вежбама одржаним у суседним државама, о

Захвалност министра
одбране на честитки
председника УВПС

САРАДЊУ ПОДИЋИ НА ВЕЋИ НИВО

Потпредседник Владе и министар одбране господин Милош Вучевић упутио је председнику УВПС Љубомиру Драгању писмо захвалности следеће садржине:

„Потпредседник Владе и министар одбране господин Милош Вучевић, најсрдачније Вам се захваљује на честитки коју сте ми упутили поводом ступања на нову дужност.

Уверен сам да ћемо заједничким напорима и у наредном периоду међусобну сарадњу и односе подићи на виши ниво у корист свих грађана Републике Србије.

Желимо Вам добро здравље и успех на личном и професионалном плану“.

међународним снагама које се налазе у Јадрану и осталим безбедносним питањима. Присутни су обавештени и о осам међународних мисија у којима учествује наша војска (287 војника и старешина).

У Војске Србије уведено је више од 240 нових система, од опреме за војнике до савременог пешадијског наоружања произведеног у фабрикама одбрамбене индустрије. Из увоза је само је 59 система. У наредном периоду наставиће се са набавкама авиона, хеликоптера, беспилотних летелица и других савремених средстава за одбрану земље.

О. Поповић

Заједнички снимак домаћина са представницима организација

У Краљеву обележен Дан примирја

ПОШТА НА КРАЈПУТАШИМА

Из Краљева и подручја Жичког среза у рат је отишло више од 5.000 војника. Српски војници су остали у униформама још три наредне године, јер су борбе на појединим просторима новоформиране државе Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца настављени и након потписане капитулације.

Српска војска је у Великом рату учествовала од првог до последњег дана. Она је 1914. године, иако ослабљена и исцрпљена у балканским ратовима остварила прве победе у Великом рату над надмоћном Аустроугарском војском у славним биткама на Церу и Колубари. Наредне 1915. је уследила офанзива после које су се српска војска, Врховна команда и Влада повукли преко Албаније у Грчку односно на Крф и на тај начин спасли војску од потпуног уништења. Савезници више нису рачунали на српску војску. Било је чак и размишљања да се тај део фронта угаси. Успешан и брз опоравак, реорганизација војске и велики број добровољаца из целог света довео је до формирања Солунског фронта. Две године су се водиле рововске борбе без померања линије фронта. Из тог периода потиче и велико пријатељство између српског и грчког народа које постоји и данас.

У септембру 1918. године десило се оно што су српски војници дуго чекали - кренуло се у пробој Солунског фронта. Уследила је незадржива офанзива односно повратак српских војника у отаџбину. Српски пешадинци су под борбом напредовали брже од француских коњаника. Један за другим ослобађани су градови и цела територија Србије. На тај начин Србија је дала велики допринос победи савезника, односно силе Антанте у Првом светском рату.

Демографски колапс је свакако највећа штета коју је Србија претрпела: преко 400.000 погинулих војника, скоро 850.000 погинулих цивила и више од 500.000 инвалида што је више од једне трећине целокупне популације. Губици у броју нерођене деце се могу само наслутити јер су међу погинулим у

највећем броју били млађи људи.

Као и прошле године централно обележавање, уз полагање венаца је одржано у градском парку у коме се налази Духовни центар „Свети владика Николај Велимировић“. Ту је постављено и 14 камених споменика-крајпуташа које је прикупио и обновио Завод за заштиту споменика културе са разних места како би се спасли од пропадања. Крајпуташе су, иначе, подизани после балканских и Првог светског рата јер су породице сматрале да душе њихових најмилијих, чија тела су остајала на непознатим местима и никада нису пронађена, почивају управо у камену. Текстови урезани на њима су пуни бола и туге за њиховим најмилијим, али истовремено и поноса што су своје животе дали за слободу и част своје отаџбине. Споменици су постављани покрај путева како би људи који њима пролазе прочитали имена и помолили се богу за њихове душе.

У савремено доба највећи број људи, поготово млађих, ће управо у парку имати прилике да те крајпуташе виде,

Ниш

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ПРИМИРЈА

Делегација градске организације УВПС Ниш коју су сачињавали Небојша Живковић, потпредседник ГрОд УВПС Ниш, Иван Милошев, члан ГрОрг и Марко Тодић, представник Удружења пензионисаних подофицира Србије положила је венац на француском гробљу поводом Дана примирја, односно завршетка Првог светског рата.

Том догађају присуствовао је и Зоран Стаменковић, председник МО „Делијски Вис“ и члан Градског одбора.

Србија је, према подацима мировне конференције у Паризу 1919. године изгубила 28% становника. Од рана и епидемије погинуло је или умрло 402.435 војника, а у току рата погинуло је или стрељано 845.000 жена, деце, старца и немоћних. Од епидемије пегавог тифуса 1914/15. године умрло је 360.000 људи.

У Републици Србији се као главни мотив за амблем овог празника користи цвет Наталијина рамонда, угрожена врста цвета у Србији. У ботаници је познат и као цвет феникс, који увек васкрсава. У амблему је и трака Албанске споменице, која се налази изнад цвета. Устало је да се овај амблем носи на реверу, у недељи која претходи празнику, а и на сам дан празника.

З. Ј.

На крајпуташе су положени венци и цвеће

јер путевима где су раније били све мање људи пролази. По слободној процени тих крајпуташа у краљевачком крају има још десетак, али их је потребно пописати и склопити договор са потомцима да се пребаце у градски парк.

Цвеће и венце уз крајпуташе су положили представници града Краљева, Рашког управног округа, 2. бригаде КоВ, Полицијске управе Кра-

љево, бораčkih и других удружења и организација. Делегацију Градске организације УВПС Краљево је предводио председник Радоје Томашевић.

Обележавање је ове године изведено доста скромније него претходне. Изостао је историјски час и драмски програм као и присуство младих људи који су свакако најбитнији ако желимо да се сећање на исто-

ријске догађаје пренесе на младе и трајно уреже у њихово памћење.

Захваљујући, пре свега ангажовању председника ГрОр УВПС Краљево присуство војних пензионера је било најбројније у односу на све друге организације, што ће се увести као пракса и за сва друга обележавања у наредном периоду.

Јован Симић

Из Општинске организације УВП Крушевац

ОКТОБАРСКЕ СВЕЧАНОСТИ

Бројним програмима Крушевљани су обележили 78 година од ослобођења града у Другом светском рату и Дана ослобођења у Првом светском рату. Тим поводом, манифестација је традиционално отпочела полагањем цвећа на споменике погинулим херојима који су своје животе дали за слободу.

Градonaчелник Јасмина Палуровић и председник Скупштине града Предраг Вукићевић положили су венце на хумке на Слободишту, Споменику палим припадницима војске, полиције и резервног састава од 1991. до 1999. године, Споменик српским ратницима, учесницима рата 1912-1918. године и Споменик руским војницима на Расини.

Њима су се придружиле делегације Расинског управног округа, СУБНОР-а, Организације РВС, Удружења војних пензионера Крушевац, РВИ и бројних других организација и удружења која негују ослободилачке традиције. Делегацију УВП предво-

дио је председник Градског одбора Душан Самарџић.

Поводом Дана ослобођења Крушевца у Првом и Другом светском рату, у Крушевачком позоришту је одржана Свечана академија.

„Од октобра до октобра“, симболично би се могао назвати филм у продукцији РТК, у коме су ретроспективно приказана достигнућа постигнута у свим областима јавног живота, а посебно на пољу инфраструктуре – у периоду између два обележавања ослобођења града.

Званице је поздравила градonaчелник Јасмина Палуровић: „14. и 15. октобар су дани ослобођења Крушевца, односно дани слободе. Највећи идеал живота појединца, државе и нације је управо слобода. Кроз историју, стално смо се борили и подносили велике жртве ради ње. Данас, на Дан ослобођења, желимо да упутимо поруку мира – да се никад и никоме рат не деси, већ да живимо слободно у миру и благодању. Хвала свима онима који су за нашу данашњу слободу дали своје животе, а ми ћемо се потрудити да тај мир сачувамо за будуће генерације које долазе“.

На основу одлуке Организационог одбора за обележавање Дана ослобођења, овим поводом на Академији су додељене и Захвалнице:

У уметничком програму су учествовали црквени хор „Свети кнез Лазар“, глумци Крушевачког позоришта и КУД „14. октобар“.

Мр А. С.

Делегација УВП Крушевац полаже венац на Споменик руским војницима

У Крушевцу обележен Дан примирја у Првом светском рату

У СПОМЕН ЈУНАЦИМА

Поводом Дана примирја у Првом светском рату, који се обележава као државни празник Републике Србије, на спомен плочу у касарни „Цар Лазар“ положени су венци. Све-

чаност је организовала Команда гарнизона Крушевац.

У име Команде гарнизона венац је положила делегација са потпуковником Милољом Бубањом на челу, а у име

града Крушевца градonaчелник Јасмина Палуровић и председник Скупштине града Предраг Вукићевић.

Венце су положили и начелник Расинског управног округа Иван Анђелић, делегације СУБНОР-а, ОРВС, Удружења за неговање традиција ослободилачких ратова, Удружења ратних војних инвалида, Кола српских сестара, Удружење војних пензионера, Удружење пензионера „Цар Лазар“ и други. Делегацију Удружења војних пензионера Крушевац предводио је председник Душан Самарџић.

У Србији и свету се обележава Дан примирја, у знак сећања на 11. новембар 1918. године, када су силе Антанте потписале примирје са Немачком и тиме окончале Први светски рат. Примирје у Првом светском рату је потписано 11. новембра 1918. године у шуми код француског града Компјења, у специјалном вагону маршала Фердинанда Фоша, и било је на снази све до закључивања коначног мировног споразума у Версају, 28. јуна 1919. године. Србија је у великом рату изгубила око 1,2 милиона становника (што војника, што цивила) и имала огромна ратна разарања земље.

Мр А. Симоновски

Делегација Удружења војних пензионера Крушевца

Сваке године се одаје пошта херојима Кадињаче

Обележена годишњица Битке на Кадињачи

ХЕРОЈИ НЕ УМИРУ

Државном церемонијом у оквиру спомен-комплекс „Кадињача“ код Ужица, 29. новембра је обележена 81. годишњица Битке на Кадињачи у којој је 1941. године страдало 270 бораца Радничког батаљона.

Код спомен-костурнице херојима Кадињаче венце су положили и одали почаст министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Никола Селаковић у име Владе Републике Србије, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Милан Мојиловић који је предводио делегацију Министарства одбране и Војске Србије, представници локалне самоуправе, СУБНОР-а и удружења за неговање традиција ослободилачких ратова Србије.

Меморијални комплекс на Кадињачи сведочи о херојским новембарским данима 1941. године када су припадници Радничког батаљона, као и борци 1. батаљона Посавског одреда и Орашке чете 2. Шумадијског одреда пружили жесток отпор далеко надмоћнијем непријатељу који је у том периоду спроводио офанзиву на ослобођену територију у историји познату као Ужичка Република.

Из нишке организације

УРУЧЕНА ПЛАКЕТА ПРЕДСЕДНИКУ ОПШТИНЕ

Градска организација УВПС Ниш развила је веома добру сарадњу са представницима општине „Палилула“ у Нишу.

На позив Братислава Вучковића, председника општине „Палилула“ 25. новембра, одржан је састанак са руководством Гр.Орг. УВПС Ниш, на коме је било речи о активностима општине и Гр.Орг. УВПС Ниш у наступајућој години, пружању помоћи и даљој сарадњи.

Руководство УВПС Ниш, уручило је том приликом председнику градске општине „Палилула“ Братиславу Вучковићу плакету УВПС, поводом дана Градске организације УВПС Ниш.

3. Ј.

Плакета УВПС је у правим рукама

ДОГАЂАЈИ

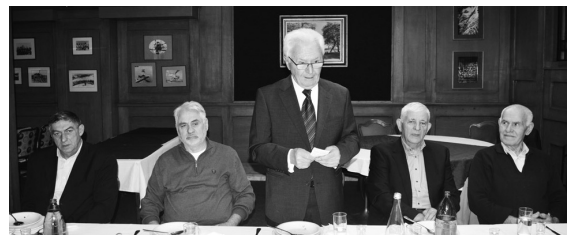
Сусрет старешина Друге армије

СЕЋАШ ЛИ СЕ РАТНИ ДРУЖЕ

У Главој сали Дома РВ и ПВО 30. новембра одржан је сусрет старешина 2. армије којем је између осталог присуствовало девет генерала, а и бивши министар одбране Велимир Радојевић. Прошло је десет година од како се састала група старешина који су формацијски припадали том стратегијском саставу Војске Југославије (ВСЦГ) и од тада се одржава сусрет који је постао традиционалан.

Учеснике сусрета поздравио је некадашњи командант 2. армије и министар одбране Црне Горе генерал-пуковник у пензији Божидар Бабић.

„Дружење цијеним као израз другарства, стално учвршћиваног и обогаћиваног дуго

ма присутни команданти 2. Армије, генерали Обрадовић и Стевановић (и други генерали), команданти пукова, бригада, управници, командири различитих армијских јединица и установа. Ту су и наши граничари који су извршавали тешке обавезе на нimalо лакм терену и др. Свима захваљујем на присуству другарском скупу.

Поред подсећања на вријеме када смо професионално радили посао, обновимо личне контакте и, надам се,

година и деценија, радећи онај посао за који смо се рано определили, стајући свјесно у строј бранилаца слободе наших народа и државе у различитим периодима њеног постојања.

Данас, на овом кратком сусрету, имамо прилику да се подсетимо на протекли период нашег заједничког рада, на људе и догађаје, речју на вријеме када су многи од нас били на великим искушењима, али се никад нису поколебали, сумњали у правилност одлуке државног руководства да се брани слобода. Никада нико није у свему томе укаљао свој морални и професионални лик. Зато смо и данас, онолико колико нас овдје има, дошли ведра чела, поносни на све оно што смо и како смо радили у периоду када смо били на том простору.

Драго ми је да су, као и увијек до сада на нашим сусрети-

договорити за будуће састајање и дружење“, казао је Бабић.

Бивши командант 2. армије је похвалио Горана Лабана и Зорана Вучковића што су ваљано урадили технички део припрема за сусрет

„Вријеме не пролази, већ пролазимо ми. Зато користимо овакве сусрете да обогаћујући наша сјећања, свако од нас одавде пође задовољнији што се сусрео са драгим друговима и пријатељима. Свима желим да се поново сретнемо“, рекао је генерал Бабић пожелевши свима добро здравље.

У финалном делу сусрета пуковници у пензији Милутин Цупара и Момир Томчић су уз гусле отпевали најлепше епске песме српског народа, што су, попут хора, прихватили и други. Гусле су, иначе, кроз историју испевале многа јунаштва и јунаке.

3. П.

Добитници признања

Рапорт из палилулске организације

НАДМУДРИЛИ КОРОНУ

Дан оснивања организације УВПС у општини Палилула је на пригодан и свечан начин обележен у просторијама Општинског одбора.

Имајући на уму чињеницу да је због пандемије короне у дужем временском периоду

није било окупљања чланова, рад се одвијао у веома сложеним и редукованим околностима. Захваљујући упорности и довитљивости чланова пронађени су путеви за одвијање активности, па су извршени готово сви задаци. Неки у целости, а неки редуковано.

Председник палилулске организације Ђорђе Марковић уручио је захвалнице Раду Радаковићу и Милени Миладиновић, а Плакету УВПС и Миланку Тасићу.

Дружење је настављено уз пригодан коктел.

Ћ. М.

Обележен Дана општинске организације Вождовац - С. Венац

ДРУГАРСТВО ТРАЈЕ

Просторијама Месне заједнице „Бањица“, 29. новембра одржана је свечана седница ОпОр, на којој је председник те организације Добривоје Димитријевић информисао присутне чланове УВПС и госте о актуелним питањима која се односе на живот и рад организације, као и томе шта је за војне пензионере учињено у минулих 29 година постојања.

Свечаности је присуствовао члан Надзорног одбора УВПС Горан Лабан.

У другом делу свечаности, уз ћаскање, стари другови присетили су се заједничких дана проведених у јединицама војске на разноврсним задацима, а посебно дружења у то време.

За све присутне организован је пригодан коктел и дружење.

Д. Д.

Имали су шта да кажу једни другима

Премијера документарног филма

ПОВРАТАК ТРАДИЦИЈАМА

Премијера документарног филма „Подвиг светих исцелитеља Дамјана и Козме“ одржана је 15 новембра у комплексу Војне болнице Ниш а била је посвећена богослужбеном простору у тој здравственој установи.

По речима пуковника др сци. мед. Вељка Милића, управника Војне болнице Ниш, значај овог документарног филма је велики: „Војна болница је добијањем овог богослужбеног простора значајно унапредила услове за рад и медицинских радника, а и услове за обављање богослужбене вере како би пацијенти могли да испоље своја верска осећања у току хоспитализације. Богослужбени простор је отворен 2018. године. Јуче је био пети пут да прослављамо нашу славу Светог Козму и Дамјана, а јако је битно да је тај простор постао једно од централних места у Војној болници где ми препознајемо и наше порекло и традицију и налазимо неку инспирацију у вези са лечењем болесника“.

На премијери је говорио пуковник др сци. мед. Вељко Милић

Мила Недељковић, референт за информисање Војне болнице Ниш и сценариста филма, каже да је након враћања богослужбеног простора у његову првобитну намену и освећења на празник Свети Врачи 2018. године, добила задатак од управника Војне болнице да простор учини доступним свим људима у вери и да се о њему стара.

„Из тог свакодневног рада родила се идеја да за петогодишњи период, колико је прошло од првог освећења, направимо један документарни филм који би остао као сведочење о томе шта смо све урадили од тренутка када смо простор вратили у његову првобитну намену“, рекла је Мила Недељковић. Она је додала да ће овај филм остати као клица будућим генерацијама да све оно што су претходне генерације урадиле чувају.

Филм је израђен у продукцији Војнофилмског центра „Застава филм“ Министарства одбране: редитељ, монтажер и аниматор Драгана Милошевић, директор фотографије и сниматељ дроном Драган Ђорђевић, дизајнер звука Теодора Ђурковић, организатор Александар Живковић, асистент камере и возач Александар Ђорђевић.

Директор ВФЦ „Застава филм“ пуковник Горан Иконић и начелник продукције мајор Бојан Павић, присуствовали су премијери филма. Пуковник Иконић је истакао да је ВФЦ „Застава филм“ у својој традицији дугој 74 године сачувао и овековечио многе догађаје везане за рад припадника наше војске, да ће то радити и у годинама које следе, на очувању и неговању наше традиције.“

М. Недељковић

Шездесет година 15. класе ВА КоВ

ЗАЈЕДНИЧКИХ ТЕМА НАПРЕТЕК

Недавно је мања група некадашњих питомаца 15. класе ВА КоВ, у Дому ВС у Београду, обележила 60-годишњицу од завршетка школовања и добијања првог официрског чина, чиме је почела њихова професионална каријера официра ЈНА.

Првог новембра 1962. године, у присуству изасланика врховног команданта маршала Тита, на великој свечаности у Војној академији КоВ, прочитан је указ врховног команданта којим се у чин потпоручника унапређује 373 официра 15. класе ВА КоВ.

Тај незаборавни догађај у сваком од нас значио је да смо после школовања оспособљени да равноправно са нашим старијим официрима, поносно и стручно радимо на оспособљавању бројних јединица ЈНА за одбрану земље. Тај понос и оптимизам није се могао описати. Остао је и током целокупне наше каријере.

Почетак рада уједно је значио сталну борбу за постизање резултата, непрекидно залагање за даље усавањање и доказивање. Четрдесет година рада у јединицама ЈНА, доказивање, напредовање и најзад, и заслужена пензија.

Уз ове напоре које захтева професија официра, наше фамилије никад нису биле запостављене. Брига о породици никада није била у другом плану, иако су прекоманде поро-

дицама стварале велике проблеме. Сналазили смо се како смо морали и како је било могуће. Ускладити обавезе и бригу о породици у нашој професији било је сложено.

Уочи првог новембра 2022. године захваљујући Бранку Баљу и Б. Бабићу успело се у обавештавању 17 другова, бивших питомаца 15. класе ВА КоВ о заказаном скупу. Није могло масовније. Том скупу су се одазвали: Бранко Баљ, Милан Недељковић, Бранко Косић, Јухо Накић, Владимир Шепец, Радмило Милосављевић, Бранислав Десница, Радослав Андрић, Вукашин Ћаласан, Миодраг Анђелић, Радован Матијашевић, Миодраг Ничевић, Владо Антић и аутор овог прилога.

И како кажу, чета мала, али атмосфера и расположење на висини без припремљених говора, у опуштеном вишечасовном дружењу. Подсећање на разне тренутке из заједничког и личног живота, размена адреса које су ко зна где погубљене и, најзад, договор о наредном сусрету 2023. године, са жељом да се окупи више класића. И да сви присутни буду добро и здраво.

Растанак другарски и помало тужан, јер је ипак било недовољно времена да се размене личне и друге информације. А тема је било напретек.

Божидар Бабић

У Нишу обележен Дан РВС

ОБУКА СРЕДЊОШКОЛАЦА

Усали Дома Војске Ниш 26. октобра обележена је годишњица од оснивања Организације резервних војних старешина. Том догађају присуствовали су председник резервних војних старешина Србије проф. др Милојко Николић, председник општине Нишка Бања Душан Живковић, представници осталих општина, директори јавних предузећа, те председници градских и општинских Организације резервних војних старешина изборне јединице 5 (југ-2), начелник Регионалног центра Ниш пуковник Ненад Марковић, представник Копнене војске пуковник Драган Љубић, представници других јединица Војске Србије, генерали у пензији Владимир Лазаревић и Мирко Стачевић и други.

Председник ОРОП Ниш, резервни пуковник Добривоје Станимировић је истакао „да живимо у тешким и другојачијим временима, како кажу у „новој реалности“, где се у пет недеља догоди као некада за пет година. Свет око нас је пандемија, с њом смо се скоро ородили и навикли на њу, а рат у Украјини доводи планету до искушења на каквих до сада никада није била.“

Председник Станимировић је навео да је пре три године обновљен рад ове организације која је фактички престала да постоји због материјално-финансијских и других проблема. Помоћ у поновном формирању пружили су Савез ОРВС Србије, Команда Копнене војске Србије, Регионалног центра МО Ниш, али и дела локалне самоуправе, пре свега Градске општине Црвени Крст и одређени броји јавних предузећа.

У завршним разредима средњих школа уведена је настава о одбрани и заштити, у чију реализацију су поред припадника Регионалног центра МО Ниш укључене и резервне војне старешине.

З. Јашовић

Обележавање Дана КоВ и Дана рода пешадије

ВОЈНИЧКИ ХЛЕБ ИМА ТВРДУ КОРУ

Током ове године Копнена војска је извела 136 вежби, а најзначајније су здружено тактичке вежбе са бојевим гађањем: „Ватрени штит“ и „Северац“, и Здружена вежба „Маневри“. Изведено је и 1747 гађања из наоружања родова, укључујући и гађања из савременог борбеног противоклопног система „Корнет“. Припадници Копнене војске, су показали и показују, стручну и моралну спремност, да буду тамо где је тешко и тамо где може бити најтеже за српски народ, желећи да сачувају Србе и све грађане Србије од Призрена до Суботице и од Лознице до Кладова

У командама, јединицама и установама Војске Србије свечано су обележени Дан вида Копнене војске и Дан рода пешадије, у спомен на 16. новембар 1914. године, када је почела Колубарска битка. Поводом празника, уручене су заслужене награде најбољим појединцима и јединицама у Копненој војсци, сумирани су резултати рада у години за нама и положени венци и цвеће на спомен-обележја посвећена учесницима ослободилачких и одбрамбених ратова Србије.

У осврту на постигнуте резултате истакнуто је да припадници Копнене војске часно, одговорно и професионално реализују све постављене задатке, пре свега дуж административне линије са Косовом и Метохијом и у мировним операцијама, чиме потврђују да су један од најважнијих фактора за очување мира и безбедности Републике Србије.

На свечаности одржаној у Дому ВС у Нишу говорио је командант КоВ генерал-потпуковник Милосав Симовић. Он је на казао да је свет 1914. године отписао Србију као независну државу. Тако је било и раније. Византијци су заробљеног и везаног Стефана Немању, водили улицама Цариграда. Турци су после поробљавања Смедерева, мислили, да ће Срби као народ нестати. Божјом вољом, Стефан Немања постао је родоначелник најславније српске династије – Немањића, а Ђорђе Петровић Карађорђе пронео је барјак слободе од Београда до Ниша, када се поново осетио дух српства.

Заклетва је светиња

„Наступајући својим трупима кроз Србију, Аустроугарска је била уверена, да чизме њених војника газе последње остатке српске самосталности. Када је планирала, да свечаним дефилом трупа, прослави освајање Београда, краљ Петар са синовима и пушком у руци, у ширем рејону Колубаре, сишао је у блатнави ров, заклон за ватрено дејство и заштиту, код уморних војника. Њих је разрешио дужности - заклетве да бране њега, али никако није могао да их разреши заклетве, да бране Ср-

Командант КоВ
генерал-потпуковник
Милосав Симовић

бију. Заклетва српских официра, подофицира и војника, била је света светиња. Заклетва нас овде присутних официра српских, подофицира, војника и цивилних лица данас треба бити светиња над светињама. Речи старог краља, дирнуле су душе младих војника и пробудиле инат, који је некада наша мана, а некада наша врлина. После разрешења и неразрешења од заклетве, уз јаку артиљеријску припрему напада, српски пешадинци у опанцима, са командантом, генералом Живојином Мишићем на челу, отерали су освајача и нанели му: велике губитке у људству и борбеној техници, срамоту и губитак војничке части.

Током ове године Копнена војска је извела 136 вежби, а најзначајније су здружено тактичке вежбе са бојевим гађањем: „Ватрени штит“ и „Северац“, и Здружена вежба „Маневри“. Изведено је и 1747 гађања из наоружања родова, укључујући и гађања из савременог борбеног противоклопног система „Корнет“. Припадници Копнене војске, су показали и показују, стручну и моралну спремност, да буду тамо где је тешко и тамо где може бити нај-

теже за српски народ, желећи да сачувају Србе и све грађане Србије од Призрена до Суботице и од Лознице до Кладова“.

Потом је генерал Симовић говорио о томе да се управо навршава деценија од поновног увођења верске службе Копненој војсци. Евоцирао је успомене на те дане, наводећи учеснике и догађаје.

„Господо официри, подофицири и војници. Пријатно је чути присвојне придеве и речи: српски војник, српска одбојка, српско вино. Некима у Србији сметају, присвојни придеви: српски, српска, српско, српско. Ако већини људи у Србији не сметају присвојни придеви за све остале државе и већинске народе у њима, зашто некеме у Србији сметају - наши присвојни придеви: српски, српска, српско? Ко искрено, из срца и душе, изговара присвојне придеве и речи: српски, српска, српско, свеједно да ли је са словом п или б, иако је лепше и поносније са словом б, тај воли свој српски род али и веома поштује све остале народе, нације, вере и националне мањине у Србији. Даће Бог, да се једног дана и Војска Србије зове Српска војска.

Поред породица, Србима и свим грађанима Србије, Србија треба да буде: испред свега, изнад свега и преча од свега. Ми Срби, понекад смо веома чудни: Неки Србима, не смета, када током прославе Светог Патрика, у Њујорку марширају амерички војници. Неки Србима, смета, када током прославе Спасовдана, у Београду, марширају српски војници? Неки Срби у Београду, више говоре 31. октобра о Ноћи вештица, него сутрадан 1. новембра о дивунацима Дунавске дивизије Српске војске који су ослободили Београд. Неки Срби више воле Америку од Србије? Неки Срби више воле Русију од Србије? Да ли је то нормално?

Најтежа је борба са собом

...Људи смо од крви и меса. Боримо се и не боримо. Владамо осећањима и не владамо. Волимо и не волимо. Праштамо и не праштамо, а требали би да праштамо. Мрзимо не мрзимо, мање мрзимо, а не бисмо требали да мрзимо. Често се разочарамо

Војници пешадије опремљени су најсавременијим оптоелектронским средствима

Оклопне јединице су ударна песница КоВ

у неке људе, обично оне у које смо највише веровали, изневере и разочарају. Најтежа борба је борба са собом, борба у којој спознајемо и побеђујемо себе и своје слабости. Док траје та борба, код свих нас долази друга борба, то је борба са видљивим и невидљивим непријатељима. У тој борби опстају само они који знају ко су, шта су и шта желе, само они који су спремни на одрицања, жртве и муке“, рекао је Симић.

„Често помислим: на разводнике, десетаре, млађе воднике, воднике, подофицире, потпоручнике и поручнике, војне намештенике и војне службенике. Помислим на њихове недовољне месечне плате, на њихово често одсуство од породица, због обавеза на послу. Знам које су и какве војничке муке. Осећам их, често и предосећам. Када потамне небо и земља, потамни и наша војничка душа, обузме је туга и мука. Али какав је то војник који се предаје а не бори, да ли је доследан: својих предака, своје деце, своје породице, да ли је доследан старца Вујадина, Милоша Обилића, Стевана Синђелића, Вељка Петровића, Михаила Катанића, Косте Војиновића, Димитрија Беговића, Вука Поповића, Војислава Танкосића, Момчила Гаврића, Милунке Савић, Вукашина Мандрапе, Бранка Бјеговића, Веселина Мисите, Милана Тепића, Стојадина Мирковића, Бор-

ка Никитовића да ли је достојан свих преживелих хероја и погинулих јунака са Кошара и Паштрика.

Будимо онакви, какви су били наши прадедови Солунци: часни, храбри и пожртвовани. Користимо и даље савремена достигнућа, мобилне телефоне, рачунаре. Учимо стране језике и сарађујемо са колегама из иностранства, али, вратимо се: вери и Богу, вратимо се јеванђељу, мирису тамјана и породици. Колико су нам јаке и здраве породице, толико ће нам бити јака војска и држава. Вратимо се поштем и добрим људима, без обзира како се зову, које су вере и из које су политичке партије. Вратимо се вредним српским домаћинима и вратимо се достојанственим српским интелектуалцима, којима су посао, породица и држава пречи од свих овоземаљских благодети и лагодности.

Ми смо људи од достојанства, части, храбрости, који поштују хијерархију, субординацију, независни, промишљени, начитани, људи који су спремни да извршавају наређења, самодисциплиновани и дисциплиновани. Иако нас плаћају, држава и народ, ми нисмо плаћеници. Као што отац није слуга, а служи својој деци, и ми нисмо плаћеници и не радимо овај посао само због месечне плате. Официри, подофицири и војници српске војске нису плаћени-

ци, они су служитељи Србији у миру и рату, нагласио је генерал Симић и наста-вио:

Бринимо о српском војнику

„Полако а сигурно, наша намучена Србија, биће економски стабилна земља. Интереси великих сила, креирање свакодневног живота на кугли земаљској од мултинационалних компанија и пребогатих нељуди који владају планетом земљом из сенке, светске и регионалне геополитичке актуелности, политичко безбедоносна ситуација у земљи и окружењу, рат, поскупљења животних намирница, инфлација, енергетска криза - све то, утиче на појачавање притиска на нашу земљу и стварање незадовољства, зебње, страха и несигурности код грађана Србије, а ми војници, ми смо пре свега грађани Србије, поносни грађани Србије. Молим Бога, да у свету, на Балкану, у Србији, буде мир и благостање, а шта ће бити, видећемо. Треба чинити све да се одржи мир. Господо официри, подофицири, војници, одбацимо од себе лагодан живот. Будимо спремни на тежи живот, будимо спремни на већа одрицања, на веће муке, на веће жртве. Будимо увек спремни да бранимо отаџбину и државу Србију.

Људи, ако поштено радимо свој посао, ако се међусобно поштујемо, ако смо јединствени, ако не завидимо једни другима, ако поштујемо оне који су најспособнији и најчаснији и не правимо им смицалице, ако су наше душе уз Бога, ако су нам срца са нашим породицама, ако нам је снага, ако нам је наша част и ако нам је наше достојанство, уз државу, мајку и отаџбину Србију, све недаће и све белосветске преваре, победићемо ићи ћемо напред, напред и само напред. Наш војнички хлеб има тврду кору, али није грешан. Он је освештан муком, крвљу и знојем. Често је горак и сув. Али се једе, једе се јер је поштен, јер је поштено створен и не застаје у грлу. Господо официри, подофицири, војници и цивилно лице, Биждо наш, начелниче Дома војске. Волимо српског војника, волимо српског војника као ближег свог, бринимо о српском војнику очински, братски, старешински. У њему је снага Страхине Бановића. Његово око је око Драгутина Матића. У њему бије срце: Драгана Родича, Рашу Миливоја, Пушица Миодрага, Зорана Орчића, Гаљак Горана, Генов Стамена, Сич Јосипа, Драгана Игњатовића, Владимира Радоичића, Љубисава Стојановића, Драгана Лукића, Алар Желјка, Стаменов Димчета, Миленков Нинослава, Александра Поповића, Слободана Мирковића, Батице Пауновића, Дејана Манчића, Предрага Милановића, Драгана Јаснића, Горана, Срђана и Бобана Милића, Крунослава Иванковића, Предрага Леовца, Тибора Церне, Љиљане Жикић Карађорђевић, Слађана Станковић, Николе Поповића, Зорана Мијатовића, Ивана Васојевића, Вучељ Насера, Бошка Лемића, Бојана Дејановића, Заим Ибре, Властимира Станојевића, Гладишев Миодрага, Радослава Баловића, Зорана Достанића и многих наших српских јунака и хероја. Чувајмо српског војника као зеницу ока свог. Док је њега, биће и Србије“.

Спомињањем јунака одбране од агресије 1999. године, командант КоВ је завршио обраћање.

З. Пешић

Бригадни генерал Тиосав Јанковић, командант 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства

ПВО СИСТЕМИ ФК-3 СУ НА БОРБЕНИМ ДЕЖУРСТВИМА

Од тренутка када је ФК-3 приказан јавности, он је оперативно употребљив. Наше јединице наоружане ФК-3 ушле су у систем контроле и заштите суверенитета ваздушног простора, што значи да је техника исправна и функционална, а да људи имају потребан ниво обучености за успешно руковање и употребу система.

Сутра обележавамо важан јубилеј – шест деценија од формирања 250. ракетног пука, прве ракетне јединице противваздухопловне одбране (ПВО) у тадашњој ЈНА. Тадашње државно и војно руководство визионарски је уочило потребу за осавремењивањем система ПВО, који се до тада базирао на противавионској артиљерији. Наша историја је исписана радом великог броја људи, који су својим знањем и посвећеношћу јединицу чинили узданицом наше противваздухопловне одбране. Генерације ракеташа поистоветиле су свој живот са јединицом, а многи су започели и завршили своју службу у њој. Због свега тога, 24. новембар је важан датум, каже у интервјуу за „Политику“ бригадни генерал Тиосав Јанковић, командант 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства (ПВД) Војске Србије.

„Данашњи тренутак, на неки начин, подсећа на почетке од пре шест деценија. У последње две године добили смо два нова система, 'панцир С-1' и ФК-3, реализована је преобука људи и дошло је до одређених промена у организацији бригаде. Прекинули смо вишедеценијску стагнацију у опремању и ухватили корак са новим технологијама, посебно ако се узме у обзир да је последње средство у бригаду, пре доласка 'панцира С-1', примљено давне 1983. године. Обележавајући јубилеј, имамо шта да кажемо и чиме да се похвалимо. Свесни смо поштовања и угледа који уживамо, али и свих задатака који су пред нама. У миру су кључни задаци контрола и заштита суверенитета ваздушног простора и одвраћање од агресије из ваздушног простора. Спремни смо да у случају угрожавања суверенитета ваздушног простора употребимо све своје снаге и употребимо наше наоружање. Имамо кадар који је оспособљен и мотивисан да као и увек до сада буде гарант мирног и безбедног неба Србије“, истиче Јанковић.

Сведоци смо војне употребе комерцијалних и такзованих дронова-камиказа, колики су изазов та мала средства за ПВО?

За ПВО посебан изазов су увек били циљеви малих димензија и одразне површине, брзи понирјући циљеви, и циљеви који лете на малим висинама. Оно што је очигледно да се управо на тим карактеристикама и темељи даљи развој нападних средстава из ваздушног простора. Оно што је у ваздухопловном смислу обележило последње деценије и године, свакако је употреба беспилотних летелица, прво за потребе извиђања из ваздушног простора, а потом и за извођење прецизних удара из

Бригади генерал Тиосав Јанковић

ваздушног простора. Последњи искорак на овом пољу јесте развој мини-дронов, а посебно тзв. дронова-камиказа, који су у електромагнетном спектру једва видљиви, прецизни и убојити. Одговор система ПВО зависи од способности правовременог откривања и захвата таквих претњи, као и извршења прецизних ватрених и/или електронских дејстава по њима. Развој средстава за напад из ваздушног простора прати и развој наоружања и војне опреме, чија је основна намена борба са свим об-

лицима угрожавања из ваздушног простора. Савремена осматрачка средства одликују се способношћу активне и пасивне детекције малоразмерних циљева, повећаним дометом и квалитетном обрадом сигнала, а АРС(РС) за ПВД високом мобилношћу, вишеканалношћу, комбинацијом пасивних и активних сензора, могућношћу коришћења више система и метода вођења и отпорношћу на електронске сметње. Систем ПВО мора бити целовит, састављен од неколико подсистема – командовања, ваздушног осматрања и јављања, артиљеријско-ракетних јединица за ПВД, ловачке авијације, и оно што је у овом часу посебно важно, подсистема електронског извиђања и противелектронских дејстава. Само усклађеним радом свих ових подсистема, који ће у свом саставу имати потребан број средстава, ешелонираних по врсти, намени, објектима и правцима, може се очекивати да систем ПВО у потпуности одговори свим изазовима.

Поменули сте ФК-3, шта увођење овог система кинеске производње значи за ВС?

Опремање ракетним системом ФК-3 има велики значај за бригаду, али и за Војску Србије. Имати један тако моћан систем значајно мења поглед на организацију система ПВО. До набавке ФК-3 наши системи имали су максимални домет од 20 до 25 километара, а сада имамо вишеканални систем који уништава циљеве на даљинама до сто километара. Осим тога, овај систем има могућност да гађа и про-

Панцир С 1 је хибридни систем ПВО какав нам је недостајао

Лансирање ракете из система ФК-3

Систем ФК-3 погађа циљеве до сто километара на даљину

јектиле ваздух-земља. У комбинацији са другим системима може у потпуности да одговори задацима ПВО територије, одбрани великих и важних објеката на територији и снага Војске Србије и допринесе постизању превласти у ваздушном простору.

Како је изгледала обука за ФК-3 у Кини?

Обука за овакве ракетне системе траје више месеци, веома је интензивна, има свој теоријски и практични део, који се завршава бојним гађањем циљева у ваздушном простору. За овакав задатак бирамо најбоље људе, оне који ће лако и брзо савладати нову технику, усвојити нове технологије и донети знања која ће омогућити употребу нових средстава ратне технике, али и наставак обуке млађих старешина и војника. Бојево гађање има двојаку улогу, с једне стране да се нови систем тестира, а с друге да утврдимо у којој мери су наши људи овладали знањима и вештинама да самостално употребљавају нова средства. Гађања су осмишљена тако да се провере граничне могућности система, гађање циља на средњој висини и максималном домету, око сто километара, као и гађање циља малих димензија и одразне површине, на јако малој висини. Резултати су били

одлични. Све декларисане тактичко-техничке карактеристике су потврђене.

Које су то мале и средње висине на којима су гађани циљеви?

Када кажемо средње висине, мисли се на висине од 500 метара до 16 километара, а мале висине подразумевају лет циља на висинама испод 500 метара.

Да ли је систем ФК-3 у систему борбеног дежурства?

Од тренутка када је ФК-3 приказан јавности, он је оперативно употребљив. Наше јединице наоружане ФК-3 ушле су у систем контроле и заштите суверенитета ваздушног простора, што значи да је техника исправна и функционална, а да људи имају потребан ниво обучености за успешно руковање и употребу система.

У борбеним дежурствима је и систем „панцир С-1“, руске производње. По чему је ово средство специфично?

„Панцир С-1“ је хибридни артиљеријско-ракетни систем, непревазиђен у категорији система малог домета. Има домет до 20 километара по даљини, 15 километара по висини. Специфично за овај систем је то што је развијен да би био одговор на класичне претње, као што су авиони, хеликоп-

тери и крстареће ракете, али пре свега на атипичне претње из ваздушног простора, беспилотне летилице свих врста и ваздухопловна убојна средства високе прецизности. Посебно је дизајниран за циљеве изузетно малих димензија и одразне површине и циљеве великих брзина. Време реакције му је јако кратко, има изузетне могућности осматрања ваздушног простора, високу тачност праћења радарским и оптоелектронским каналом и високу прецизност вођења ракете и дејства противавионским топовима. Свако борбено возило има велику аутономију борбених дејстава, то је самостална ватрена јединица, ефикасна и жилава, која са борбеним комплетом ракете и муниције може да нанесе огромне губитке непријатељу. Кључни изазов за ПВО данас су и налети велике густине, са много циљева у кратком временском интервалу и на малом простору. За све старије системе, једноканалне по циљу, то је веома сложен задатак. За вишеканалне ракетне системе, какав је „панцир С-1“, то је уобичајен, лако решив задатак.

Каква је будућност старијих система „куб“ и „нева“ у бригади?

И један и други систем су прошли кроз одређени ниво модернизације. На „неви“ је овај процес завршен, у току је модернизација „куба“, и јако смо близу тренутка када ћемо имати потпуно модернизован дивизион „куба“. Модернизација подразумева убрзање и аутоматизацију процеса извршног командовања и супституцију превазиђених компоненти и подсистема, технолошки напреднијим. „Куб“ и „нева“ су и даље употребљиви и користимо их докле год будемо успевали да обезбедимо задовољавајућу исправност, а она је у овом тренутку потпуна. Имамо и довољан број ракета које су на потребном нивоу исправности, континуитет у обуци и одржавању, који подразумева и бојна гађања, тако да ови системи имају своје место у нашем систему ПВО и у наредним годинама.

Били сте као млади потпоручник део послуге „неве“, која је током НАТО агресије оборила амерички Ф-16. Колико су искуства из тог рата данас актуелна?

Претње из ваздушног простора значајно су промењене у односу на тај период. С тим у вези, поглед на ПВО данас мора бити другачији. С друге стране, нека начела ПВО остала су непромењена. Данас треба тражити и нова средства и другачије начине, али не заборављамо искуства која могу бити применљива и данас, а тичу се пре свега маскирања, противелектронске заштите, кретања, маневра... Мислим да су сва искуства која смо ми стекли драгоцена. Наше поимање ПВО свакако се базира на поменутих искуствима, али пратимо све што је ново и другачије и спремни смо да организацију наше ПВО непрекидно прилагођавамо савременом окружењу.

Милан Галовић
Извор Политика

Трендови на тржишту рада

ПРОДУКТИВНЕ ОСАМДЕСЕТЕ

Бити запослен и кад престане званични радни век није добро само за кућни буџет - него и за здравље

Рад после пензионисања значајан је допунски приход

Новe технологије омогућавају и рад од куће

Управо истиче друга година Деценије здравог старења, како су Уједињене нације специјалном резолуцијом Генералне скупштине назвале текућу, трећу декаду овог века, с циљем да се човечанство што више приближи циљевима и идеалу „одрживог развоја“ што подразумева ангажовање не само влада, већ и организација цивилног друштва, међународних агенција, науке, медија и приватног сектора да се створе услови за бољи живот старијих људи, њихових породица и заједница у којима живе.

Упркос мноштву дефиниција демографске категорије „старијих“ - свака граница која „сениоре“ дели од оних који то још нису је истовремено и прихватљива и није - неспорне су чињенице да је данас више од милијарду људи старије од 60 година и да ће их на средини овог века, до 2050. бити више од две милијарде.

То је резултат напретка медицине, али и глобалног благостања, јер се, упркос драстичним економским неједнакостима очекивани животни век продужава у

свим регионима света. Глобално старење становништва већ се сматра „најзначајнијом социјалном трансформацијом 21. века“, која ће утицати на све делове друштва, на породице као њихове основне ћелије и на међугенерациске односе.

Један од важијих елемената који је овим поводом у сталном фокусу јесу пензијски системи, њихова економска адекватност и, кад је реч о државама, фискална одрживост. Као резултат нових демографских реалности, готово универзално се помера граница за пензионисање која се полако, али по свему судећи неизбежно, приближава међашу од 70 година.

С тим у вези све већу пажњу привлачи и нови тренд на глобалном тржишту рада: да све више људи кад им истекне радни век наставља да буде радно активно, било на местима на којима су били у моменту пензионисања - настављају дакле да раде оно што најбоље знају - или налазе неко друго занимање које је у складу са њиховим склоности-

ма и способностима.

Једна студија Харвард универзитета о овом феномену, чији су налази обелодањени прошлог марта, почетке овог тренда смешта у последњу деценију прошлог века, када дужи животни век постаје не само статистичка, него и битна животна чињеница. „Ако очекујете да живите више од 80 година, онда је природно да будете радно активни у својим шездесетим и седамдесетим“, изјавила је Никол Маеста, професорка са Медицинског факултета Харварда, један од организатора поменутог истраживања.

Према њеном објашњењу, останак на послу у све познијем добу поспешује и чињеница да је већина послова данас мање физичке а више умне природе, што је, без сумње, резултат и факта да радни амбијент сада дефинишу производи информатичке ере. Оно што је такође налаз из истраживања јесте и да образованији остају дуже радно активни од оних „са мање школе“.

Према пројекцијама Америчког бироа за радну статистику за 2024. годину, 36 одсто оних у добу између 65 и 69 биће још радно активно. Поређења ради, овај број је 1994. био нешто мањи од 22 процента.

Оно на шта се у харвардској студији посебно указује су „растући докази“ да рад и после 65. поред додатних прихода, обезбеђује боље здравље - и дужи живот.

То потврђује и посебно истраживање британског Журнала за епидемиологију и јавно здравље на узорку од 3.000 људи, спроведено 2016, по коме продужени рад од најмање једне године после формалног окончања радног века за 9-11 одсто смањује ризик од смрти током 18 година колико је праћено здравствено стање учесника овог научног пројекта. Здравље после рока за пензионисање било је предмет још обимније студије америчких Центара за контролу и превенцију болести (ЦДЦ), у којој је током 15 година праћено и анализирано здравствено стање 83.000 особа старијих од 65 година. Упоређивање оних који су пензионисање схватили као прекид свих радних активности и оних који су наставили да раде показало је да су ови други имали упола мање здравствених проблема, попут канцера или срчаних компликација.

Наравно, ово се не односи на оне чије је радно место и његово окружење генератор стреса или захтева велике физичке напоре.

Укупно, бољем здрављу после престанка радног века доприноси и ментална стимулација коју доноси решавање неких проблема, затим социјално ангажовање и физичке активности, па макар то биле и само лагане шетње.

Због свега тога „хит“ тренд на тржишту рада, бар када је реч о највећој економији света, америчкој, јесу мушкарци и жене који не само да раде тек понеку годину после стицања услова за одлазак у пензију, већ остају ангажовани и у поодмаклим седамдесетим, а све чешће и у осамдесетим.

Остати активан по томе је најбоља пилула за дуговечност.

М. Бекин

Извор: Глас осигураника

Авиони НАТО-а сејали су бомбе често и без уочених циљева

Из Ратног дневника генерал-пуковника
Небојше Павковића

АВИЈАЦИЈА УБИЈА И ПТИЦЕ

Ваздухоплови НАТО-а готово непрекидно надлетали су простор Косова и Метохије тражећи циљеве за дејство.

Мада су преоравали насеља и лажне положаје наших јединица, ефекат бомбардовања био је веома мршав, често се свдећи на помор птица.

Код раскрснице Појате–Крушевац буди ме возач Драган и пита којим путем ћемо за Приштину. Одговарам: „Најбезбеднијим и којим се брзо стиже на Космет“. Кренуо је путем преко Крушевца. Без проблема и неочекивано брзо стижемо у Белољин, варошицу на раскрсници путева за Прокупље и Куршумлију. Због порушених мостова на рекама Топлици и Косаници, код села Крчмаре, обилазницом пролазимо јужно од Куршумлије и поново излазимо на магистрални пут. Код села Висока поново скрећемо на обилазницу пута и преко привременог моста прелазимо реку Косаницу. Гледам порушене мостове на реци и размишљам са каквом перфидношћу авијација руши мостове који повезују Србију са Косметом.

На превоју Мердаре, пре надвожњака који симболично означава административну линију са Косовом и Метохијом, наређујем возачу да стане. Хоћу да видим учинак дејства НАТО авијације по селу Мердаре и самом превоју. Видим ужас. До овог тренутка нисам видео толико кратера авионских бомби на једном месту. На асфалтном путу зјапи огроман кратер. На дну се виде крилца неексплодираних авионских ракета. Више десетина кућа у селу Српско Мердаре сравњено са земљом. То су куће од трошног материјала. Од њих су остале само гомиле земље из којих вири понека греда или комади намештаја. У једној од њих погинула је и једна беба. На пољани испод пута, и све до села, леже на стотине мртвих птица. Сетих се извештаја Команде 354. пешадијске бригаде, у коме је писано о убијеним птицама. Пратилац Драган, који ретко проговара каже: „НАТО убија и птице“.

„Вероватно су ту ноћиле или су, уплашене од експлозије, полетеле да побегну“, одговарам.

Погодили два авиона у рејону границе

Покушавам да видим „Мердарски тунел“, на прузи испод самог превоја, који је зарушен приликом бомбардовања. Видим део оштећене пруге и гомилу обрушене земље. Крећем према возилу. Из оближње шуме излазе два војника и крећу према мени. Реагују људи из обезбеђења. Наредујем да их пусте код мене. Прилазе без војничког поздрава. Схватам да не знају ко сам, а на униформи немам ознаке чинова. Међутим, вероватно претпостављају да се ради о неком од официра са високим чином. Због пратње. Обраћају се пристojно и преносе упозорење да је опасно задржавати се на том месту, због неексплодираних авионских пројектила и великог броја расутих касетних бомби. Ту су на дужности. Неко их је поставио да упозоравају све који пролазе тим путем на опасност. Прихватим упозорење и крећем ка возилу. „Господине, генерале! Извините нисмо Вас препознали“, рекао је један од њих. „Нема везе, момци, чувајте се. Поздравите старешину и срећно“, одговарам и улазим у ауто. Из аутомобила гледам према њима. Стоје у ставу мирно и поздрављају. Вероватно их је неко из пратње упозорио о коме се ради, па су тако реаговали.

Зовем Лазаревића и упозоравам да сам на прилазу Подујеву. Одговара да је предузео мере и да је формирана борбена група која обезбеђује пролаз наших возила на тој деоници. Кажем му за бомбу на путу код надвожњака. Одговара да зна и да је већ предузео мере на решавању тог проблема.

На Командно место „Кишница“ стижем нешто пре 20.00 часова. Лазаревић је управо примио извештај да је наша ПВО погодила два авиона у рејону македонске

границе. Док ми прилази, каже: „Ови наши изгледа да су погодили авион А-10, који је пао негде код Скопља“. Поздрављамо се. Лаза наручује кафу и почиње да реферирше да је, од 14.15 до 14.50 часова, авијација дејствовала са осам пројектила по ватреном положају Бригадне артиљеријске групе „243“, у рејону села Грлица и са два по лажним положајима Бригадног противоклопног одреда „243“, у рејонима села Варош Село и Некодин. Том приликом су рањени један подофицир и један војник, који су пребачени у Војномедицински центар Приштина. Оштећен је БОВ и једно моторно возило. Од 12.35 до 14.30 часова, са по четири пројектила гађани су стационарна чворишта везе „Бутовачки брег“ и „Стари Трг“, без последица. Завршена је противтерористичка акција „Жеговац“ на разбијању терориста Оперативне групе „Карадаг“. Ангажовањем Одред за специјална дејства стабилизовано је стање на фронту, између караула „Морина“ и „Кошаре“, уз велике губитке. Нема тачне податке о губицима. Завршена је мобилизација и довођење јединица 175. и 354. пешадијске бригаде. Из прихватног центра Прве армије примљено је 116 добровољаца, међу којима и два Руса и један Пољак.

Генерал Лазаревић информисао је да су наши органи електронским извиђањем открили да ШТС интензивно контролишу саобраћај и активности наших снага на комуникацији Подујево–Приштина и ка Батлавском језеру и да је лоцирана илегална радио станица „Слободно Косово“, на западним падинама Голеша, у рејону села Станковце.

Шалим се са Лазаревићем и кажем да су терористи вероватно снимили и мој пролазак на комуникацији Подујево–Приштина.

Ухапшена тројица војника

Лазаревић ме извештава да ће у току сутрашњег дана део јединица 252. оклопне бригаде бити ангажован на подршци снага МУП-а у разбијању ШТС у рејону села Затрић, на планини Милановац. Циљ МУП-а је да се спречи извлачење ШТС у долину реке Бели Дрим. Прегледам „Карту одлуке“ за ову акцију и схватам Лазаревићеву идеју. Међутим, упозоравам га да 252. оклопна бригада до сада није изводила противтерористичка дејства и да треба да одреди групу старешина из Команде Корпуса која ће пружити помоћ 252. оклопној бригади.

На крају, информисах ме да су ухапшене тројица војника из 52. артиљеријско-ракетне бригаде ПВО због сумње да су извршили кривично дело против достојанства личности и морала. Они су око 10.00 часова у селу Црмљане, северно од Ђаковице, употребом силе и претњи, покушали да принуде на обљубу две жене албанске националности. Ухапшени су и истрага је у току.

Не коментаришем случај, већ наређујем да се, без обзира на рад правосудних органа, утврди и одговорност претпостављених старешина ових војника, као и да ли су војници били упознати са наређењима, која су упућена јединицама у вези са кршењем правила и обичаја ратовања.

Тек што сам завршио разговор са Лазаревићем, јавља се генерал Николић. Реферише о јутрашњим дејствима по рејону одбране 78. моторизоване бригаде и по касарни у Врању. Каже да је авијација агресора у 18.55 часова са два пројектила гађала рејон одбране 135. одреда 135. пешадијске бригаде у рејону Манастира Прохор Пчињски, без последица.

Одмах затим јавља се генерал Стојимировић. Извештава о обиласку Истуреног командног места „3“ и да је завршена изградња борбених докумената Треће армије, према допунама и изменама Директиве ШВК. Говори ми и најновије информације о активностима снага НАТО на територији Македоније које су ангажоване на обезбеђењу границе према нашој земљи. На појачаном обезбеђењу границе ангажоване су и 11. гардијска бригада и 15. бригада македонских оружаних снага у рејонима села Блаце, Злокућане, Сопот и Табановце код граничног прелаза.

После њега јавља се помоћник за позadinу, генерал-мајор Младеновић. Реферише да се у јединицама Армије налази 19 екипа: осам из Позадинске базе, седам из Техничког ремонтног завода и три из предузећа, са укупно 97 механичара који раде на оправци борбене технике, и да је са 20 шлепера и 17 моторних возила расељена интендантска опрема из 238. интендантског складишта 201. позадинске базе и 247. интендантског складишта 202. позадинске базе.

У Оперативном центру поздрављам старешине Истуреног командног места „3“, генерала Ђаковића и пуковнике Вранића, Савића, Радовановића и Живковића. Свако од њих има неку информацију или захтев за мене. Дајем Ђаковићу пошту коју сам добио у Београду и заказујем састанак за 30 минута.

У мојој соби, на столу, пошта коју је начелник Кабинета Савић оставио за мене. Површно прегледам документ. У борбе-

Пустош у насељима које је гађао НАТО

ном извештају који је послат ШВК су мени већ познате информације. Од осталих, видим да су војна тужилаштва при Трећој армији примила у рад 196 пријава, поднела 18 захтева за спровођење истраге и оптужила једно лице.

Примена међународног права

После краћег освежења, у заказано време стижем у Оперативни центар. Кратко информисах старешине Армије са активностима које сам имао у Београду, а затим дајем реч пуковник Радовановићу, главном обавештајцу Треће армије. Упозоравам га да сам прочитао све његове информације и да треба да саопшти само најновије, ако их има. Реферише да је НАТО активирао службу за трагање и спасавање пилота СТС; да је на територији Албаније настављена хуманитарна операција „Дуга“ у чији састав је ушло 2.000 припадника оружаних снага Италије; да ће лука Анкона у Италији бити једна од главних позадинских НАТО база. Закључује да НАТО врши интензивне припреме за копнену агресију.

Генерал Ђаковић реферише о наређењима и телеграмима који су стигли из ШВК. Једно наређење односи се на препочињавање три оклопна транспортера Приштинском корпусу, типа БТР-50 ПУ, са возачима. Оклопни транспортери ће бити превезени вучним возовима до Липљана, а Команда Треће армије има задатак да изврши прихват транспорта у Подујеву. Почетак превоза је предвиђен за 17. април 1999. године у 8.00 часова.

Друго наређење односи се на примену одредаба међународног ратног права, спречавању свих облика криминалних радњи у јединицама, контролу расељавања ратних материјалних резерви и слање извештаја ШВК до 18. априла 1999. године.

Од докумената за потпис, Ђаковић ми даје три. Једно, које се односи на допуну ватреног система; друго, за предузимање мера за спречавање отицања тајних података коришћења разних врста веза; треће, у вези са мобилизацијом ратних јединица Војног округа Ниш.

Због значаја „Наређења о допуни ватреног система“, наређујем Ђаковићу да прочита. У преамбули је написано да се на-

стављају припреме за организовано убацивање јачих ШТС из Албаније на простор Косова и Метохије које ће бити подржане дејством НАТО авијације и оружаних снага Албаније. Организован напад очекује се од 19. априла 1999. године, а највероватније 20/21. априла 1999. године.

У циљу спречавања изненађења, подизања нивоа борбене готовости и спремности јединица за одбрану од агресије наређене су бројне мере.

Потписујем акт и наређујем да се одмах упути свим јединицама.

Друго наређење односило се на предузимање мера за спречавање отицања тајних војних података. У њему је предвиђено да се због интензивног извиђања система веза ВЈ, а у циљу спречавања отицања података и откривања микролокација команди и јединица, првенствено користе жичне и селективне радио-релејне везе, а радио-телефонске, само када не функционишу остале врсте веза, уз одобрење команданта Треће армије. У свим врстама веза обавезно користити документа криптозаштите. Потписујем и ово наређење.

У трећем наређењу регулисана је делимична мобилизација јединица Војног округа Ниш: 145. војнотериторијална чета и 25. војнотериторијални одред Зајечар Војног одсека Зајечар; 17. војнотериторијални одред Војног одсека Пирот. Почетак мобилизације у 8.00 часова 17. априла 1999. године.

После потписивања наређења, начелник артиљерије пуковник Вранић реферише о извршеној корекцији „Наређења артиљерије Треће армије“ и распореда артиљеријских група.

Груписање артиљерије

Наређењем је регулисано да се груписање артиљерије и образовање артиљеријских артиљеријских група изврши по следећем:

Артиљеријска ракетна група „1“, састава ракетни бацач ракета Р-65 „Луна“. Командант групе, командант мешовитог ракетно-артиљеријског дивизиона 38. ракетно-артиљеријске бригаде. Ватрени положај у рејону село Сувајница, село Јелашница, село Дугојница, јужно од Владициног Хана за 20 километара. Лажни ватрени положај у рејону села Нерадовац, села Стрпско, села Катун, јужно од Врања, за шест километара. Командно место у селу Јелашница. Ватре-

на зона у кружној зони дејства.

Армијска артиљеријска група „3“, састав један артиљеријски дивизион 130 мм 203. мешовите артиљеријске бригаде. Командант групе, командант дивизиона. Ватрена положај у рејону Куршумлијске Бање, Преполоц, Кутак, северно од Подујева за 20 километара. Ватрена зона: десно, село Палатна – Главев (к. 1.424); лево, село Кутлово – Марлетов врх, тт 713. Осматрачница у рејону Забел (тт 818). Командно место у рејону Куршумлијске Бање.

Армијска група вишецевних бацача ракета „1“ „Оркан“. Командант батерије самоходних лансера ракета „Оркан“. Очекујући положај у селу Коморане. Командно место у селу Коморане. Лажни положај „1“ у рејону села Грабаница, село Долац, јужно од Клине за четири км. Ватрена зона кружна. Лажни положај „2“ у рејону Остроzub, северно од Ораховца. Ватрена зона кружна.

Армијска група вишецевних бацача ракета „2“ „Кошава“, састав батерија самоходних лансера ракета „Кошава“. Командант командир батерије самоходних лансера ракета „Кошава“. Очекујући основни положај у рејону села Суви До, северозападно од Липљана за шест километара. Командно место у рејону села Суви До. Ватрена зона кружна.

Армијска група вишецевних бацача ракета „3“ „Огањ“, састав: батерија самоходних вишецевних бацача ракета „Огањ“ 203. мешовите артиљеријске бригаде. Очекујући положај, основни, у селу Старо Градско, јужно од Липљана. Командно место у селу Старо Градско. Ватрена зона кружна.

Наређењем је предвиђено да се изврши придодавање артиљерије Команди Нишког корпуса Прве мешовите артиљеријске бригаде Прве армије, Другог дивизиона 203. мешовите артиљеријске бригаде и дивизиона самоходних вишецевних бацача ракета „Огањ“ (1 батерија) за све време извршења задатка.

У Наређење начелник артиљерије, пуковник Вранић, „уградио“ је све моје захтеве.

У тачки „11“, поред осталог, наређено је да се „најстроже забрањује дејство артиљерије по насељеним местима и цивилном становништву“, као и забрана за отварање неосматраних ватри.

Начелник Кабинета, пуковник Војкан Савић, подсећа ме да је за сутра заказан интервју за Приштински радио. Каже ми да је главни и одговорни уредник радија, Мики Михајловић, звао неколико пута да провери мој долазак.

Пропаганда НАТО-а

После завршеног састанка са старешинама Армије, долази Лазаревић, и каже: „Гледајте шта ови слепци бацају“. Даје ми летак исписан на српском језику. На њему су две поруке намењене нашим војницима.

Прва порука је „Трашна смрт“, у којој поручују војницима ВЈ да хеликоптер „Апач“ располаже специјалним ракетама званим „паклена ватра“, које при удару стварају млаз растопљеног метала, који продире кроз оклоп мете, проузрокујући ватру и експлозију, која унутар возила изазивају потпуно сагоревање људи и технике. На крају текста је порука: „Вратите се живи својим породицама. Напустите своју јединицу и своје бојно средство. Напустите Косово и Метохију док није доцкан“.

И у другом тексту је упозорење јединица-

Мердаре су у време рата гађали авиони западног војног савеза

ма ВЈ да напусте Косово. У тексту летка НАТО пропагандисти су написали: „Мало-час вас је бомбардовао авион Б-52, који употребљава МК-82 (225 кг) бомбе. Сваки Б-52 може да носи више од 50 оваквих бомби. Ови авиони ће се враћати по вас, све док не истерају вашу јединицу са Косова и Метохије и спрече вас у вршењу зверства. Ако хоћете да преживите и да опет видите фамилију, оставите своју јединицу и бојно средство и одмах напустите јединицу, НАТО“.

Упозоравам Лазаревића да морамо предузети мере да спречимо ширење дефетизма и панике у јединицама и сугеришем да се он обрати војницима и старешинама информацијом о пропагандној активности НАТО-а.

Осим о НАТО летку, Лазаревић ме извештава да је јединицама послао наређење у вези са заштитом цивилног становништва на Косову и Метохији и позива ме да присуствујем припреми за сутрашњу акцију „Затрић“.

У Оперативном центру саслушао сам информисање за поменућу акцију. Практично, Команда Приштинског корпуса је завршила планирање акције и израдила борбена документа. Циљ је разбијање групације ШТС у централном делу зоне одбране 252. оклопне бригаде, у селима Дреновац, Козник, Затрић, Пусто Село и Петковић. Терористи из ових села изводе терористичке акције на јединице оклопне бригаде. Најјача концентрација је у селу Затрић, на самом гребену планине Милановац, и у селу Дреновац. Замисао за извођење акције је успостављање блокаде на линији Мочина (к. 496-тт 490), објекат Тршевина – објекат Резина, к. 447-објекат Бока – објекат Градина, тт 626.

Задатак јединица Приштинског корпуса је да подрже снаге МУП-а у блокади и разбијању терориста, спрече извлачење из ових села на планину Милановац и обезбеде комуникације у зони одбране 252. оклопне бригаде.

Снаге МУП-а изводе нападе на правцима села Петковић–село Пусто Село–село Дреновац и објекат Градина–село Козник–село Затрић и разбијају ШТС у селима Затрић и Дреновац и спречавају извлачење у долину реке Бели Дрим.

И нас је Бог погледао

Подршку у противтерористичкој акцији врши Корпусна артиљеријска група „2“ по захтеву команданта 252. оклопне бригаде.

Предвиђено је да се акција изведе 17. априла 1999. године у 6.00 часова. Јасна ми је замисао за ову акцију и циљ који њо-ме треба постићи. Остављам Лаза да ради са Штабом. Излазим ван зграде на свеж ваздух. У ваздушном простору изнад Косова и Метохије нема авиона агресора. Над Косметом влада чудни и узнемиравајући мир. Ништа се не чује. Ништа се не дешава. Почине да дува ветар. Падају прве капи кише. Време се погоршава. Вероватно је то утицало да авијација агресора прекине убилачке активности. Улазим на Командно место и кажем: „Људи, почиње киша“. Неко у сали одговара: „И нас је Бог погледао“. Тражим од оперативца временску прогнозу за ноћ и сутрашњи дан. Радујем се киши и погоршању времена, иако знам да не представљају ограничења за технику са којом располаже НАТО. После десетак минута добијам извештај метео-службе РВ и ПВО: „Временска ситуација у Југоисточној Европи, и на Балканском полуострву, нагло се погоршава, праћена кишом. Такво време задржаће се неколико наредних дана“, писало је.

Задовољан сам овом информацијом, јер знам да ће и један дан бити довољан да јединице предахну и да се људи одморе од свакодневних покрета. Надам се да ће лоше време дуже потрајати. Никада се нисам више радовао киши него сада.

Пре поноћи добијам дневни Извештај о губицима. У току овог дана погинуло је 12, рањено 19, а нестало 6 припадника Армије. Дванаест припадника Приштинског корпуса Треће армије, дванаест јунака погинули су у борбама са терористима ОБК, на државној граници, у рејону Кошара. Од њих дванаест, петорица су добровољци. У Дневнику сам записао. „То су хероји које војска и народ не смеју да забораве“.

Чекам Лазаревића. Када је стигао, дајем му Извештај о губицима. Чита и каже ми: „Рекао сам да имамо губитке на Кошарама“. Питам за водника Митића. Шта је све предузето да се извуче са положаја. Каже да је предузето све. Све што се могло урадити. Војници су се пробили до места на коме је остао рањен, али га нису нашли. „Остаје нам да се надамо да се извуче из борбе, и да ће се појавити“, рекао је Лаза.

„Преостаје нам да се молимо Богу“, одговорио сам.

Пише:
др Владимир Пејак,
генерал-мајор у пензији

Основну компоненту биолошког оружја представљају биолошки агенси високе заразности, прилепчивости и вирулентности, намењени за уништавање или онеспособљавање људи, животиња или биљака, изазивањем заразних обољења. За отворени биолошки напад користе се специјалне биолошке ваздухопловне бомбе, хемијски прибори (поливање из ваздушног простора), ракете, артиљеријска муниција, возећи (носећи) распршивачи и слично. За прикривени (диверзантски) биолошки напад употребљавају се минијатурна средства: ампуле, заражени предмети за свакодневну употребу или распршивачи у виду спрејева и слично. Отворена примена биолошког оружја, званично није доказана, док је тајна и ограничена употреба утврђена у више случајева (Немци у Првом светском рату диверзантским путем изазивају сакагију у Румунији и Француској, у Другом светском рату заражавали су совјетске заробљенике пегавим тифусом. Јапанци су ширили заразу куге у Централној Кини, Монголији и Манџурији, САД у рату у Кореји тифус, кугу и колеру итд.).

Употреба биолошког оружја у рату забрањена је важећим уговорним и обичајним међународним правом. Конвенција из 1975. забрањује употребу биолошког оружја, његову производњу и научна истраживања у тој области. Она прописује и институционализовани систем контроле за поштовање забране.

Биолошки агенси су проузроковачи разних болести људи, животиња и биљака. Поједине врсте биолошких агенаса изазивају врло брзо масовна заразна обољења и смрт, те су од значаја за вођење рата, а могу се примењивати као биолошко оружје. Најважније врсте биолошких агенаса су бактерије, вируси, рикеције и гљивице.

Појам бактериолошког оружја усвојен је у току Првог светског рата а после Другог светског рата појам је проширен у „биолошко оружје“. Оно је одлуком ОУН 1947. године сврстано у оружја за масовна уништавања, заједно са нуклеарним и хемијским оружјем.

Појам биолошког оружја се некада проширује и на токсине (продукте микроорганизама, животиња и биљака), инсекте, неке врсте животиња и птица. По неким мишљењима оно чини све што не спада у „метале, ватру и отрове“.

Табу тема

Биолошки фактори представља синтагму која подразумева појаву спонтаних природних насталих заразних болести људи, животиња и биљака, у миру и рату.

Конвенције о забрани биолошког оружја утицале су на нагли пад публикација о овој тематици, која је табу тема и код нас и у свету.

До 17. века, узročници заразних болести нису били познати па су се епидемије сматрале божијом казном. Холанђанин Антон Вон Левенхук (1632-1723) је први

Најважније врсте биолошких агенаса су бактерије, вируси, рикеције и гљивице

Биолошко оружје ТИХИ УБИЦА

Појам бактериолошког оружја усвојен је у току Првог светског рата, а после Другог светског рата појам је проширен у „биолошко оружје“. Оно је одлуком ОУН 1947. године сврстано у оружја за масовна уништавања, заједно са нуклеарним и хемијским оружјем.

сачинио систем лупа (претеча микроскопа или први микроскоп) преко којег је у капи устајале воде 24. априла 1676. открио постојање микроорганизама. Међутим, прву систематску студију о бактеријама и њиховој структури извршио је дански зоолог О.Ф. Милер 1786. године, а 50 година касније, 1838. Ехренберг је објавио прву класификацију бактерија.

Оцем модерне бактериологије сматра се немачки лекар Роберт Кох (1843-1910) који је утемељивач експерименталних истраживања којима се успоставља однос између карактеристика бактерија и појаве заразних болести. Он је први успео да 1877. године изолује бацил антракса код болесника и да убризгавањем одгајене културе, изазове антракс код експерименталне животиње. Тиме је дефинитивно утврђено да све заразне болести узрокују бактерије, односно микроорганизми. Након тога следе епохална бројна открића у овој области као што су: изоловање бацила туберкулозе 1893. (Роберт Кох), Клебс описује бацил дифтерије 1883., а Лефлер успева да га исте године изолује, пнеумокок окрива Френкел 1886. и тако редом. Рикеције као узročнике заразних болести су открили Рикеџ и Вон Провацек 1909. године, док је вирус полиомиелитиса први пут идентификован електронским микроскопом 1955. године.

Биолошки рат је рат у којем би, поред класичног оружја, дошло до једностране или међусобне организоване отворене или прикривене употребе биолошког оружја, ради наношења губитака непосредно људству или слабљења основа животне егзистенције, уништавањем биљног или животињског света. У биолошком рату могу бити примењени биолошки агенси само за људе, само за животиње, за људе и животиње и за уништавање биљака. У припреми за биолошки рат укључене су научне дисциплине: микробиологија, патологија, молекуларна биологија и генетика. Захваљујући њима, добијени су сојеви патогених микроорганизама са проме-

њеним биолошким својствима, са већом инфективном способношћу, отпорни на спољне утицаје, хемикалије и лекове. То у биолошком рату омогућава изненађење чиме се отежава биолошка детекција и лечење. Поред изненађења биолошки рат би се одликовао масовном применом биолошког оружја по циљевима као што су велики градови, индустријски и саобраћајни центри, рејони за обуку и одмор, објекти ПВО и друго. Сем таквих оперативних-стратешких циљева тенденција је да се усавршавањем рецептура биолошких агенаса и избором средстава за примену, дејствује и на циљеве оперативних-тактичких значаја (други ешелони, резерве, позадинске јединице, ваздушни десанти у рејонима за припрему и укрцавање). На тај начин биолошки рат би се могао водити ограничено по времену и простору.

Истраживања великих сила

Употребом узročника болести који се не преноси са човека на човека могућно је избећи ширење епидемије и постићи безбедност нападачевих јединица што повећава вероватноћу вођења биолошког рата. Међународним правом биолошки рат је забрањен, али због релативно лаке производње биолошког оружја и могућности кршења међународних договора, све савремене армије се припремају за одбрану у случају биолошког рата. Вођење биолошког рата зарађене стране нису признавале и поред многих индиција о употреби биолошког оружја.

У историји ратовања, биолошки фактори и биолошки агенси које овде дефинишемо као биолошко оружје, редовно су били присутни и значајно су утицали на исход ратова, било да су се у тим условима јављале масовне епидемије заразних болести, било да су вештачки изазване у противничким редовима, за шта најчешће није било доказа.

Познато је да су велике силе као и армије других земаља интензивно радиле на истраживању и производњи биолошког

оружја од 1930. до 1970. године. На основу интензивних активности јавног мњења и генералног секретара ОУН, У Танга, покренута је иницијатива за забрану производње и употребе биолошког оружја и уништења постојећих залиха. Након дугих преговора и једностраног става САД да се одрекне биолошког оружја а да постојеће залихе уништи, 1972. године је сачињен нацрт конвенције која је прихваћена априла 1975. године. Овом конвенцијом се забрањује развој, производња и лагровање биолошког оружја и токсичних оружја. На жалост, неке земље, чланице ОУН, нису прихватиле ову конвенцију, а један број земаља које су је прихватиле и ратификовале су наставиле са истраживањима и производњом новог, потенцијалног биолошког оружја, углавном за прикривену (тајну) употребу у диверзантско-терористичким дејствима, како у време мира (тајне операције, специјална дејства, агресија биолошким агенсима), тако и у рату.

Примена биолошког оружја у савременом рату била је врло ефикасна, према мишљењу многих стручњака. Њихова дозирања, одмерена, тајна употреба, као и релативно лака и јефтина производња су једне од његових најбитнијих особина као оружја. Биолошко оружје није се јавно примењивало ни у једном рату до данас, тако да се стварне последице његове примене тешко могу проценити и предвидети.

Снажно психолошко дејство

Биолошко оружје је сврстано од стране ОУН у оружја за масовна уништења из чега проистичу и његове особине:

(1) Просторност и масовност уништавања и онеспособљавања људи, животињског и биљног света и животне средине на простору једне земље или у ширим размерама, чак и интерконтиненталним, ширењем пандемија заразних болести;

(2) Експлозивност и трајност ширења заразних болести или уништавања биљних култура и одржавање последица у виду ендемских жаришта;

(3) Снажно психолошко дејство у виду страха, панике и дезорганизације код становништва, због брзог ширења заразних болести, високе смртности и немогућности пружања отпора агресору у рату;

(4) Трајност контаминације воде и хране који постају извор и пут ширења заразе;

(5) Постојање инкубационог периода у коме се болест шири али се не могу открити узроци и предузети мере заштите;

(6) Због ових особина биолошко оружје се сврстава у ред „тихих и подмуклог“ оружја којим се води рат без разарања, тајно и углавном са дистанце;

(7) Биолошко оружје се не може открити чулима јер је невидљиво, без мириса и укуса а не открива се ни инструментима;

(8) Биолошки агенс има одложени ефекат (инкубација) која се мери данима, а код употребе токсина, сатима;

(9) Ово оружје једино има способност да се спонтано репродукује и шири;

(10) Производња овог оружја је најјефтинија (прорачуни америчких стручњака из 1969. године).

Да би се неки биолошки агенс могао користити као биолошко оружје мора испуњавати одређене услове и више строгих захтева:

(1) Да у току производње и лагровања задржава своју агресивност - вируленцију

(кратка и уједначена инкубација);

(2) Да без оштећења издржи неповољне услове лансирања (примене); високу температуру, наглу промену атмосферског и осмотског притиска при експлозији пројектила, ултравиолентно зрачење, неповољна влажност средине и ПХ средине у коју доспева;

(3) Да у довољној дози (инфективна доза) продру у организам (ниска доза за изазивање жељеног дејства);

(4) Да наиђу на неотпоран организам на узроцима болести;

(5) Погодност за ефикасну и laku примену;

(6) Да су постојани у изазивању жељеног ефекта;

(7) Да се масовно и лако могу производити;

(8) Да имају високу инфективност (што мања доза) и контагиозност (агресивност, пријемчивост);

(9) Да је агресор који користи биолошко оружје обезбедио сигурну заштиту сопствених трупа;

(10) Перзистенција агенса после примене треба да је ограничена, са кратким живљевањем у спољној средини ради лакшег запоседања нападнуте територије (оружје тактичке намене);

(11) Да се тешко могу откривати и идентификовати;

(12) Да имају способност продирања у организам на више улазних места (врата) и на више начина;

(13) Немогућност профилаксе против примењеног агенса.

Прикривена припрема

Као једну од прихватљивих подела износимо тројну поделу биолошког оружја:

1. **Генеричка** подела по врсти:

- Патогени микроорганизми за људе, животиње и биљке из групе вируса, рикеција, бактерија, протозоа и гљивица;

- Токсини - хемијски отрови биолошког порекла: ботулинус, стафилококни токсин, ентеротоксин Б и микотоксини;

- Неки инсекти у улози вектора узрочника заразних обољења (комарци, ваши, крпељи, буве);

- Неке животиње и птице као биолошки вектори.

Оперативно-тактичка подела према намени и циљу

- Тактичко-диверзантска

- Опертивно-тактичка

- Стратегијска

Примена им је начелно тајна и прикривена без обзира на ниво.

Према ефикасности дејства деле се на:

- Смртоносне биолошке агенсе са леталитетом болести од 10-100%

- Несмртоносне биолошке агенсе са леталитетом до 10%

- Биолошке инкапацианте, односно условно онеспособљавајућа средства

Патогени микроорганизми као оружје

Патогени микроорганизми су они из групе вируса, рикеција, бактерија, протозоа и гљивица који могу да изазову инфекцију и обољење код људи, животиња и биљака (њихових природних домаћина). Патогеност је наследна и непромењива способност неког микроорганизма да се у организму домаћина размножава и изазива инфекцију.

Вируленција изражава степен патогености и промењива је особина, карактеристична за одређени сој микроорганизма а не за врсту у целини.

Вируси спадају у најпростије ацелуларне јединице живе материје. Назив води од латинске речи вирус, што значи отров животињског порекла и што је у вези са њиховим штетним дејством у организму.

Грађа им је веома једноставна и састављена од нуклеинских киселина и протеина организованих као макромолекули. Имају способност репродукције (размножавања) путем просте деобе, односно они се ауторепродукују и експримирају свој генетски програм само у сложеним живим системима. Као ацелуларне структуре они немају способност промета и трансформације материје па хранљиве састојке и енергију потребну за живот и деобу користе из ћелија у које су се настанили. Према организму у коме паразитирају деле се на: вирусе бактерија (бактериофаги), вирусе биљака и вирусе људи и животиња. Вируси се лако адаптирају у организму различитих животињских врста и човека (нпр. вирус грипа). Под утицајем различитих физичких и хемијских средстава мењају своју генетску структуру (антигена својства), тако да могу изгубити вирулентност што се примењује код израде вакцина или повећати вирулентност јављајући се у виду нових до тада неверификованих типова. Веома су отпорни на ниске температуре и исушивање. Осетљиви су на дејство ултравиолентних зрака, а нешто мање на рентген и гама-зрачење. Бета зраци имају значајан вирулицидан ефекат. Високе температуре брзо уништавају вирусе. Иако су вируси изразити паразити и не могу се размножавати ван живих организама, већ дужи време постоје разрађене методе њиховог вештачког гајења и размножавања на вештачким хранљивим подлогама. Највећи број вируса који се на овај начин гаје и размножавају су патогени за људе и животиње код којих изазивају опаке заразне болести (велике богиње, осипне грознице, полиомиелитис, вирусни енцефалитис, епидемични хепатитис, извесне облике тумора, грип или инфлуенцу итд.). Иако су вируси највероватније најстарија форма живота на земљи, остали су непознати човеку све до проналаaska електронског микроскопа.

Вируси су узрочници говеђе куге, афричке свињске куге, свињске куге, куга перади, слинавке, шапа, антракса, бруцелозе, сакагије, кју грознице, коњског енцефалитиса и друго.

Заразне болести животиња много брже се шире него код људи. Већи број ових болести може се преносити и на људе.

Појаве које опомињу

Биљне штеточине и узрочници болести значајно смањују и битно угрожавају производњу житарица и других усева још у миру а вишеструко би се умножили у току рата. Приноси би се могли смањити од 10-50% што би био велики губитак за економију земље.

1. *Биолошки агенси чије присуство до сада није регистровано у нашој земљи су:* узрочници бактеријског увенућа кукуруза, угинућа кромпира; узрочници прстенасте трулежи кромпира; узрочници бактеријске пламењаче воћа и увенућа кукуруза.

2. *Биолошки агенси присутни у нашој*

земљи који угрожавају житарице: узрочници рђе на житима, главнице жита, гари жита, пепелнице жита, пругавости лишћа јечма, житни бодљар и житне стенице.

3. *Штетни агенси воћа*: узрочници вирозе воћа; чађаве краставости јабука; пепелнице јабуке и винове лозе; рђе шљива; пламењаче шљива и винове лозе и друго.

4. *Штетни агенси крмног биља*: вилина косица, луцеркина бубамара и буба, стабљикина нематода.

5. *Штетни агенси ускладиштених производа*: житни жижак, житни мољац, брашнени мољац, пасуљев жижак и друго.

6. *Штетни глодари*: текуница, хрчак, волухарица, бизамски пацов, слепо куче, разне врсте мишева и пацова.

Биолошко за разлику од осталих оружја, садржи живу материју и у свом дејству укључује интеракцију два жива организма (узрочник и нападнути организм), а ако се преноси преко живих вектора укључује и трећи организм што представља биоeko-лошки сложен систем интеракција.

Са војног аспекта, биолошко оружје у односу на остала оружја има одређене предности али и значајне недостатке:

- Производња биолошког оружја знатно је економичнија и доступнија и мање развијеним земљама, захтева мање техничких уређаја и могућности.

- Међутим, пошто се ради о живој материји, век му је ограничен, а чување, преношење и примена сложени и подложни бројним утицајима.

- Дејство биолошког оружја на живу силу, за разлику од осталих оружја, испољава се постепено и сукобљено, тако да време примене у зони напада не мора да буде неповратних санитарних губитака.

- Ефикасност биолошког оружја у значајној мери зависи од метеоролошких утицаја, ако се ради о нападу биоаеросолом.

- Могућа грешка између жељеног и оствареног ефекта може да буде значајна.

Време инкубације

Потенцијална токсичност - биолошко оружје има у тежинском смислу већу потенцијалну моћ за више редова величине која се мери пикограмима (10^{-12} грама). Са становишта капацитета производње, транспорта и начина примене је значајна предност овог оружја.

Брзина деловања - биолошки агенси, да би испољили дејство треба да се размноже за шта је потребно одређено време (инкубација) које је ретко краће од 1-2 дана а може трајати више седмица.

Трајање дејства - ако нису непосредно смртоносни биолошки агенси проузрокују обољења људи, животиња или биља, која трају данима и недељама, а опоравак се мери месецима.

Специфичност дејства - биолошка оружја делују специфично на физиолошке животне процесе. Највећи број биолошких агенаса може да изазове обољење само једне врсте (човека) или малог броја врста (човека и неких животиња).

Резидуални (накадни) ефекти - зависно од постојаности, перзистенције, и специфичности, резидуални ефекти биолошког оружја могу да буду велики и трајни. Неки биолошки агенси могу да се устале и да трајно остану на одређеном подручју (трајно биолошки контаминирана подручја). За разлику од било ког другог оружја могуће је спонтано расејавање на друга,

Мада је употреба биолошког оружја забрањена неке земље држе велике стокове тих убица

па и удаљена подручја.

У игри и метеорологија

Поред одређених предности постоје и бројни технички, правни, психолошки, морални али и чисто војни разлози који могу бити од утицаја на уздржавање од употребе биолошког оружја, тако да оно није разрађено до краја да би легитимно било сврстано у систем оружја.

Њихова стварна вредност и ефикасност нису никада потврђени у масовној примени. Морални и политичко-правни разлози су од битног утицаја на могућу примену овог оружја. Њихов значај је неједнак за поједине земље и друштвене системе, али ретко ко ће желети да окрене против себе светско јавно мњење, па чак и потенцијално пријатељских земаља применом овог нечасног оружја. Ове чињенице су вероватно олакшале доношење Конвенције о забрани биолошког оружја.

Војно-технички фактори који ограничавају употребу и ефикасност биолошког оружја су значајни и бројни:

1. Зависност од метеоролошких услова
2. Одложени а не непосредни ефекат
3. Непоуздано контролисање ефикасности

4. Могуће ретроактивно дејство

5. Контрола над биолошким оружјем за разлику од осталих борбених система захтева и усплитање разних стручњака изван војних укупина

6. Све ово чини да је биолошки рат недовољно разрађен вид борбених дејстава.

7. Извођење операције биолошким операцијама је сложено, захтева посебну обуку и посебне мере предострожности.

8. Могући су непредвидиви ефекти који могу да умакну контроли над тим оружјем.

9. Тешко је одредити просторне и временске границе нападнутог подручја.

10. Примена биолошког оружја према проценама француских аутора много је вероватнија у субверзивном рату и политичким кризама а мање вероватна у класичном рату и ескалацијама мањих сукоба.

Развој биолошког оружја

Појам бактериолошког оружја усвојен је у току Првог светског рата, а после Другог

светског рата појам је проширен у појам биолошко оружје. Оно је одлуком ОУН 1947. године сврстано у оружја за масовна уништавања, заједно са нуклеарним и хемијским оружјем. На тим основама развија се доктрина, стратегија, оператика и тактика вођења биолошког рата, диверзија и субверзивног деловања, пред, у току и као одмазда на крају свих ратова вођених после 1945. године, до данас. Биолошко оружје је једно од највећих табу тема код нас и у свету. Гледишта о биолошком оружју и биолошком рату су се мењала развојем науке, посебно микробиологије. Узрочници заразних болести нису били познати све до 17. века кад је откривен микроскоп. Појаве епидемија су се тада тумачиле као божија казна. Од тог времена па до краја Првог светског рата, човечанство напаћено епидемијама и пандемијама опаким заразних болести, сматрало је примену биолошког оружја највећим злочином. Између два светска рата то се оружје сматрало нечасним, подмуклим и невојничким. После Другог светског рата, развојем бројних научних дисциплина и технологије, молекуларне биологије, микробиологије, генетике, биоинжењеринга, створени су услови за развој нових биолошких оружја чија примена би могла имати несагледиве последице по човечанство.

Прва успешна диверзија живим клицама од стране немачке агентуре у САД 1914. године, покренула је као замајак, многе земље да се прихвате овог опасног посла, производње биолошког оружја. Постоје бројне службене и поуздане, мада у целини непотврђене информације да су Јапан, Немачка, Велика Британија, Канада, Француска, Совјетски Савез и САД пред Други светски рат започеле и у току рата радиле на производњи и експериментисању биолошким оружјем. Већ 30-тих година 20. века у овим земљама формиране су моћне биолошке лабораторије за испитивање, вештачко гајење и размножавање бројних врста патогених клица. Сва епохална открића тога доба су злоупотребљена у функцији стварања оружја за масовна уништења људи и осталог живог света као и материјалних добара.

Представљање књига пуковника у пензији Драгана Живаљевића

О ВРЕМЕНУ ЗЛА И ЗЛОЧИНА

У препуној Свечаној сали Дома ВС 15. новембра представљене су књиге Драгана М. Живаљевића и коаутора Уроша Д. Живаљевића „Лазарева клет“ и „Дневник – 11 недеља предатора“. Прва и друга књига „Лазарева клет“ писане су у форми романа и описују активности на Косову и Метохији током 1998. и 1999. године, посебно херојске подухвате Војске Србије и полиције у борби против терориста. Настале су с намером да се истакне значај и храброст свих који су се борили на страни истине и правде, а многи и положили животе у одбрани отаџбине.

Друга књига „Дневник – 11 недеља предатора“ представља историографски приказ међународних и друштвених околности, одлука и разлога за отпочињање бомбардовања СРЈ. Једна од главних тема су последице хуманитарне катастрофе изазване бомбардовањем хемијских и индустријских постројења употребом осиромашеног уранијума и пиралена, касетних бомби и пројектила.

О књизи су на промоцији говорили проф. др Драган Раденовић, др Јадранка Милошевић и аутор Драган М. Живаљевић. Професор др Драган Раденовић подсетио је у свом обраћању да је Достојевски у незавршеном роману „Живот једног великог грешника“ писао о кошмарима кроз које је пролазио у периоду „док се стварност недаћама поигравала са њим“. Главно животнo питање, које га је опседало, било је да ли има Бога.

„Под бомбама НАТО-а 1999. године, у току 78 дугих дана и ноћи, Срби нису скидали поглед са неба, све док нису погледали далеко изнад авиона, који су сејали смрт. Тамо су пронашли одговор на питање које је поставио велики Достојевски“ истакао је проф. др Раденовић. Професор Раденовић је такође указао на изузетне заслуге бораца који су своје животе положили за отаџбину, а представљене књиге описао као мозаик догађаја у којима је дух ратника преточен у књижевно дело.

На речи да сила Бога не моли, чије значење је осетио сваки Србин 1999. године, подсетила је Јадранка Милошевић, доктор филолошких наука, рецензент књиге „Дневник – 11 недеља предатора“. Читајући ова дела, још једном се путује кроз време, оживљава блиска и далека прошлост, али се и потомцима оставља у аманет да се одупру заборау и да наставе путем којим су њихови преци ходили. Зато је овај дневник сведочанство о времену, историјски податак, печат српског страдања. Ово је вечна борба добра и зла, доминација силе и жртва немоћи, ово је злочин прошли и будући.

О књизи су на промоцији говорили проф. др Драган Раденовић, др Јадранка Милошевић и аутор

Учесници промоције

Велика сала Дома ВС била је испуњена готово до последњег места

СвЗедочанство о времену када је једна охота земља покорила слабију, када се формирао вештачки суд од квазистручњака, када су пресуде, уместо чињеницама – мериле доларима, написала је у рецензији књиге др Милошевић.

Говорећи о књигама, аутор Драган М. Живаљевић, нагласио је да су оне сведочанство једног изузетно тешког времена у српској историји.

„Земље које су нас напале, на нашој територији, биле су 228 пута веће од Србије, имале су 67 пута бројније становништво, економски потенцијал је премашивао југословенски 679 пута, биле су 37 пута војнотехнички моћније. Био је то, још од напада Персијанаца на Хелад, вероватно најнеравноправнији оружани напад икада виђен у историји.

Намера НАТО-а је била очигледна: нанети што више људских живота, изазвати разорну материјалну штету, изливањем отровних хемијских материја нарушити екосистем, прекинути комуникације и ограничити кретање, одсећи покрајине од матичне земље рушењем мостова, спречити снабдевање, блокирати рад свих комуналних и инфраструктурних служби и изазвати масовно незадовољство, безнађе, дестабилизovati веру у будућност, изазвати страх и револт и самим тим и унутрашњу побуну и напуштање земље... То је већ у неким земљама које је требало одстрелити и поробити“, написао је у „Дневнику“ Драган Живаљевић.

Одломке из књига надахнуто је казивао драмски уметник Лепомир Иковић.

Свечаност на југу Србије

СВЕТИОНИК
СЛОБОДАРСТВА

После полагања венаца на споменик од црвеног мермера на који су уклесана имена грађана Поточића, њих 119 и минута ћутања за све погинуле у ратовима у 20. веку, ктитор Ратомир Тимотијевић Тим уручио је посебна признања, плакете за допринос афирмацији

Спомен-чесме посвећене учесницима у ратовима од 1912. до 1999. године, сећања на херојску борбу нашег народа за слободу

Спомен-чесма у Поточићу украс је краја

У селу Поточић, недалеко од Прокупља, 31. октобра одржана је свечаност поводом двогодишњице од откривања и освештења Спомен-чесме и Споменика мештанима који су положили живот на олтар отаџбине у ратовима од 1912. до 1999. године. Свечаности су присуствовали члан Председништва СУБНОР-а Србије Анђелко Милићевић, заменик Градоначелника Прокупља Мирослав Антовић, генерал-мајор у пензији Мирко Старчевић, у време агресије НАТО-а на СРЈ помоћник команданта Треће армије ВЈ за морал и информисање, генерал-мајор Стојан Марковић, некадашњи командант Нишког корпуса, представници локалне самоуправе, мештани МЗ Поточић и други гости.

После полагања венаца на споменик од црвеног мермера на који су уклесана имена грађана Поточића, њих 119 и минута ћутања за све погинуле у ратовима у 20. веку, ктитор Ратомир Тимотијевић Тим уручио је посебна признања. Плакета за допринос афирмацији Спомен-чесме посвећене учесницима у ратовима од 1912. до 1999. године сећања на херојску борбу нашег народа за слободу и очување слободе додељена је команданту Копнене војске ВС генерал-потпуковнику Милосаву Симовићу, председнику СУБНОР-а Србије генерал-мајору у пензији Видосаву Ковачевићу, главном и одговорном уреднику „Војног ветерана“ пуковнику у пензији Зво-

Ктитор Ратомир Тимотијевић

нимиру Пешићу, градоначелнику Прокупља Милану Аранђеловићу, команданту Прокупачког гарнизона ВС потпуковнику Борку Буђковићу, протојереју Младену Си-

мићу и вајару Чедомиру Ристићу, аутору спомен-комплеаса у Поточићу.

У име домаћина, МЗ Поточић, присутнима се обратио потпредседник МЗ и члан Градског већа Прокупља Андрија Микић.

„Окупили смо се око ове чесме да бисмо дочарали жудњу за слободом мештана Поточића и овог краја. Вода која тече без престанка симболизује непресушни извор родољубља и борбу народа за слободу овог краја и целе Србије. Овај комплекс заслуга је свих вас мештана, али пре свега Ратомира Тимотијевића који је одавно отишао из овог краја и често помаже своје мештане. Уклесана имена део су сећања на хероје, наше претке, који су бранили земљу.“, рекао је између осталог Микић.

Говорећи о спомен-комплексу Ратомир Тимотијевић је подсетио да је пре ове грађевине имао намеру да подигне цркву, али да је због имовинско-правне заврзламе то била немогућа мисија. Такође је подвукао да ће осим 119 уклесаних имена мештана бити додато још четири, јер је у накнадним истраживањима утврђено да су испуштена приликом сачињавања списка пострадалих.

Плакету додељену председнику СУБНОР-а Србије Видосаву Ковачевићу примио је члан Председништва те организације и координатор за југоисток Србије и Нишки округ Анђелко Милићевић. Преносећи поздраве генерала Ковачевића, он је рекао да су ретки људи, прави домаћини, који попут Тимотијевића настављају културу сећања.

„СУБНОР Србије стоји на три ноге, обухватајући балканске ратове, Први и Други светски рат и оне вођене деведесетих година. Нашим херојима, нашим Обилићима, нека је вечна слава! Ово је једини пример, и нека буде таквих много, да никоме не смета и звезда петокрака и крст и симбол краљевине... Овде уклесана имена су наши људи који су дали нешто најсветије – свој живот за Србију, рекао је Милићевић.

Звонимир Пешић је рекао да ће историја да трајно упише име добротвора Ратомира Тимотијевића и да би било добро да је таквих више. На светим местима наше историје будуће генерације младих нараштаја нападаће се светлим традицијама нашег народа.

Сви они који су дали своје животе у minulim ратовима, како је подвукао заменик градоначелника Прокупља Мирослав Антовић, овековечени су на овом месту. „То место представља наше сабирање порекла и идеја у част српских јунака и слободара. Ово је сећање на све оне који су своје животе уградили у темеље српске државности. Посебну захвалност дугујемо донатору и ктитору овог споменика Ратомиру Тимотијевићу Тиму“, казао је Антовић.

У културно-забавном делу програма учествовали су млади хармоникаш Страхинја Стојковић и драмски и музички уметник Срђан Синђа Живковић. Програм је водила Ивана Ђурковић.

З. П.

Заједничка фотографија подсећаће их на дружење

Сусрет припадника 17. класе ТА ВТШ КоВ ЈНА У СТРОЈУ ПОСЛЕ ПОЛА ВЕКА

Њих 64, или 47 одсто од уписаних, успешно је окончао школовање и стекло стручно звање инжењера одређене специјалности - електротехнике, машинства или хемијско-технолошког

Јула месеца ове године навршило се педесет година од завршетка школовања питомаца 17. класе Техничке академије Високе техничке школе Копнене војске ЈНА. „Златни јубилеј“ обележен је 15. октобра генерацијским сусретом, деветим по реду припадника ове генерације официра Техничке службе КоВ, школоване у Загребу од 1969. до 1972. године.

Давне 1969. године у Загребу је почело школовање ове, 17. класе будућих официра Техничке службе најмногољуднијег вида Оружаних снага Југославије. Њих 136, одабраних у конкуренцији више стотина кандидата из свих делова, република и покрајина, тадашње СФРЈ, одважно је кренуло у беспопштедну борбу са испитима, савладавањем војничких вештина и стицањем знања, како стручних тако и оних неопходним будућим официрима - занимању одговорном, тешком и нарасе часном, да успешно стигне до циља и остварења својих младалачких снова - првих официрских звездица!

Но, пут до њих није био нимало лаган, већ напорит, посут трњем - бројним препрекама, првим неуспесима, дилемама, разочарењима... Само они најупорнији, највреднији, најистрајнији су, уз несебичну помоћ и подршку својих старешина и професора и наставника, пребродили све тешкоће и концем јула 1972. године се нашли у свечаном строју најмлађих техничких потпоручника. Озарена лица и с нескривеним поносом су упијали и памтили речи званичника који су им саопштили садржај Указа Врховног команданта Оружаних снага Југославије... Свечаности произвођења новостасалих генерација у официре наше Армије, па тако и њихова, биле су скромније од данашњих, али њима једнако незаборавне и непоновљиве, свечаности које се дешавају једном у животу! Ваља истаћи и податак да су се у том потпоручничком строју нашло њих педесетчетворица. Њима се, у септембру 1972, при-

дружило још десеторо. Речју, свега 64 њих, или 47 одсто од уписаних, успешно је окончао школовање и стекло стручно звање инжењера одређене специјалности - електротехнике, машинства или хемијско-технолошког.

Пошта преминулим

Огроман уложени труд и напори током активне војне службе, нажалост, оставили су трага и узели свој данак. Неки су због болести морали напустити строј, неки су се преселили у вечност... Онима, који су, махом у чину пуковника ТСп, дочекали заслужене пензије, преостало је да се с пијететом сјећају њих, чувају успомене и одржавају контакте с њиховим породицама. Бројка 19, и без додатног коментара, указује на то колико њих није добило прилику да обележи „златни јубилеј“ своје генерације.

Као што већ споменусмо велики јубилеј припадника 17. класе ТА ВТШ КоВ ЈНА увеличали су и употпунили и припадници Војне академије. У оквиру официјелног дела сусрета, на Београдској Бањици, домаћини су слављеницима, након срдечног и топлог дочека, презентovali „личну карту“ ове високошколске образовне и научно-истраживачке установе, део материјалне базе намењене оспособљавању кадеткиња и кадета за будуће професионалне официре Војске Србије свих родова и служби, као и недавно оформљену Спомен-собу ове угледне и реномиране институције, која је у марту ове године обележила 172-годишњицу оснивања Артиљеријске школе Кнежевине Србије, претече данашње Академије. У улогама домаћина, које су одрадили са искреним и истинским задовољством, нашли су се пуковници редовни професор др Сретен Периф, начелник Одсека за моторна возила Катедре војномашинског инжењерства Департамента техничко-технолошких и природно-математичких наука и доцент др Слободан

Ђукић, начелник Катедре друштвених наука Департамента друштвено-хуманистичких наука, организацијских цјелина Деканата ВА. Својим еloquentним излагањима и одговорима на питања својих старијих колега - ветерана, који су загазили у осму деценију животног пута, заслужили су њихова признања и захвалност.

У наставку сусрета учесницима се, после одавања поште преминулим класицима, старешинама класе и наставницима, пригодним речима обратио први у рангу 17. класе ТА ВТШ, ванредни професор новосадског Техничког факултета, почасни професор новозеландског Универзитета у Окланду, активни ученик оснивања Конзулата Републике Србије у Новом Зеланду и први почасни конзул наше земље у тој далекој острвској земљи др Стеван Бербер.

Официр свог народа

- Била је част завршити Војну академију и постати официр свог народа. Био је изазов да се тежи великом, уради још више, да се досегне могуће и оствари сањано! Поносим се, а верујем и сви ви, да сам, да смо, били припадници 17-е класе, да сам део вас, што смо сви део једне генерације која је знала чему тежи и имала снаге да ту тежњу и оствари у конкуренцији способних људи пониклих из недара здравог народа. Знање, које смо стрпљиво брусили и љубоморно чували, отворило нам је врата успеха и врата света, омогућило да живимо и преживимо, закључио је своје, емоцијама испуњено излагање.

Прочитана је и порука класића Бранислава Обрадовића, јединог у генерацији који је досегао највиши чин - генерал-потпуковника, коју је припремио друговима за овај сусрет, али га је изненадни и неочекивани одлазак на пут без повратка - у вечност, спријечио да то и сам уради.

Учесницима скупа, организованог после безмало 19.000 дана од њиховог доласка на школовање у загребачку Академију, уручен је и пригодан сувенир - уникатна шоља са амблемом Техничке војне академије (ТВА) и пригодном поштом, који ће их трајно подсећати на незаборавне дане младости, студије и припрему за професионалну каријеру, другарство и пријатељство које траје и дан-данас.

Генерацијски је скуп настављен целодневним дружењем у ресторану ВУ „Дедиње“, а закључен договором да се наредни сусрети организују чешће, а не само поводом јубиларних годишњица. Први, у том низу који предстоји, је заказан за 17. јануар 2023. године.

Јосип И. Новак

Језик наш насушни

МЕЂУНАРОДНИ ДАН ПИСМЕНОСТИ

Од 1966. године, широм света се осмог септембра обележава Међународни дан писмености (International Literacy Day). Ову иницијативу покренула је Организација УН за образовање, науку и културу (UNESCO) на министарској конференцији у Техерану 1965. године с циљем да међународну заједницу подсети на стање писмености и образовања одраслих на глобалном нивоу.

Иако се елементарна писменост човечанства везује за винчанско писмо (srpica), одакле потиче највећи број знакова у свим познатим писмима, још увек се званично сматра да она води порекло од сумерске цивилизације и њеног клинастог писма, забележеног на великом броју глинених таблица. Иако је писменост стара око шест миленијума, и дан-данас, скоро једна петица човечанства није у стању да оствари основну међуљудску комуникацију писменим путем. Највише неписмених има у Азији и Африци, а најнижа стопа писмености је у Малију (око 23%), што значи да је више од три четвртине становништва те земље потпуно неписмено. Према подацима UNESCO-а у свету има око 774 милиона неписмених одраслих особа, већином жена. Поред тога, 140 милиона деце, школског узраста, нема могућност редовног школовања, што је у доба информационих технологија неприхватљиво.

Под појмом писмености, традиционално се сматра способност читања, писања и рачунања. Значење савременог термина писмености је проширено и обухвата функционалну писменост појединца - способност употребе језика, бројева, слика, рачунара и других основних средстава за разумевање, комуникацију, стицање корисног знања и употребу доминантних система дате културе. Концепт писмености у земљама OECD-а (Организација за економску сарадњу и развој) је доста широк и обухвата вештине за приступ знању помоћу технологије и способности разумевања сложеног контекста. Особа која путује и борава у иностранству, а није у стању да

чита или пише на језику земље домаћина, сматра се неписменом.

Писменост је људско право које је имплицитно садржано у праву на образовање. Оно је препознато као право у низу међународних конвенција и укључено у текстове најважнијих међународних декларација. *Универзалном декларацијом о људским правима* из 1948. године признато је право на образовање а тиме и право на писменост. Међутим, две декларације су отишле још даље, па је тако у *Декларацији из Персеполиса* (1975) речено: „Писменост није сама себи сврха, она је темељно људско право“. *Хамбуршка декларација* (1997) наглашава како је писменост, која у ширем смислу обухвата знања и вештине које су потребне свима у свету брзих промена, основно људско право. Писменост је, дакле, препозната не само као право по себи, него и као механизам за остваривање људских права.

У Србији има око 850.000 становника (око 14% популације) без завршене осмогодишње школе, а око 165.000 становника је потпуно неписмено, што значи да је више од милион грађана Србије функционално неписмено! Када је у питању информатичка писменост, ситуација је још неповољнија - преко 50% становника Србије не поседује ову врсту писмености. Истраживање пројекта PISA (највише међународно тестирање ученика у области образовања) показало је да ученици у Србији постижу резултате испод просека. Ђаци не познају довољно граматику и правопис и имају сиромашан лексички фонд. Међу младима је изражена употреба страних речи, посебно англицизама. То је последица недовољног „дружења“ са књигом и некритичко коришћење интернета, али и мањкавости школских програма са недовољним бројем часова матерњег језика. Са високим образовањем у Србији је нешто више од 650.000 становништва или око 10,5%.

Здравко Зељковић

Радивоје
Здравковић
(1938-2022)

ВРЛИНЕ ГА ИСТИЦАЛЕ

Пјесник каже: „Кад умре човјек земља постаје тежа и дубља за једну рану, црња за једну ја-

IN MEMORIAM

Драган Петрушић
(1953 – 2022)

ДУБОКИ ТРАГОВИ

Д а срце у стресној и исцрпљујућој професији какво је новинарство највише страда, доказ је и живот Драгана Петрушића. Само неколико дана пре кобног тренутка, испољио је живу друштвену активност. Био је

му и један закључан ковчег“... „Кад умре човек свијет би морао стати и задрхтати тежином туге, дубином бола...“

Опростили смо се од једног од најугледнијих чланова, нашег друга, пријатеља, оца, свекра, ђеда и стрица Радивоја Здравковића, кога смо сви од милоште звали Здравле.

Радивоје је рођен 23. 2. 1938. године у Големом Селу, у општини Врање. Основно образовање је стекао у свом родном мјесту и Параћину, а средњу економску је завршио у тадашњем Титограду. Завршио је подофицирску школу у Задру и политичку школу ЈНА у Београду и многобројне курсеве усавршавања: везе у Загребу, топографски у Рибници (СИ), командира командних водова, команданта дивизиона и начелника артиљерије у Задру и командира батерија у Сарајеву. Сурови животни почеци нијесу га обесхрабрили већ ојачали и од њега створили веома одважног, храброг и упорног човека.

Успјешно је обављао многе подофицирске и официрске дужности у ондашњој ЈНА и из-

растао у врсног припадника које су красиле најбоље моралне, стручне и карактерне особине човека и официра. У току војничке службе обављао је дужности од командира топовског одјељења, преко команданта касарне и гарнизона Даниловград, начелника артиљерије 5. пролетерске бригаде до команданта 176. противоклопног пука. У служби је напредовао од десетара и водника (1956. и 1957) до потпуковника. 1983. и пуковника 1999. године. Често је знао да каже „мени је војска дала све, а ја сам њој све што сам могао и био сам спреман да дам и свој живот“. Зато је био и добровољац у ратовима 1991/92 и 1999. године.

Обављао је и велики број других дужности: од секретара основне организације СКЈ у батерији и дивизиону, председника комитета у 5. прбр; одборника Скупштине општине Даниловград, секретара и председника СК Покрета за Југославију за ЦГ; био је и делегат на 7. конгресу ЦК ЦГ, Делегат је на конференцијама СУБНОР-а у Београду (2015.), Ба-

ња Луци (2016.) и Подгорици (2017.) и потпредседник ОБНОР-а Црне Горе. Бавио се и новинарством: био је дописник листова „Војни ветеран“, „Пензионер“, „Дан“ и „Гласник пензионера ЦГ“. Као члан књижевног друштва „Горска вила“ објавио је велики број састава.

Био је 28 година секретар УВП Црне Горе, један од оснивача удружења и делегат на свим међународним конференцијама конфедерације ИЦО (у Београду, Астани, Паризу, Братислави и Софији). Оставио је дубок и препознатљив траг у удружењу. Као спортиста на кросевима ЈНА освојио је 10 медаља, а као члан СРД „Војни ветерани“ 45 медаља и 5 пехара. Био је примјер многим о чему свједоче многобројна признања: 7 орде-на (за војне заслуге са сребрним мачевима, народне армије са зл. звездом, народ. армије са сребр. звездом, за војне заслуге са злат. мачевима, братства и јединства са сребр. вијенцем, рада са зл. вијенцем и офиц. части РФ), 10 медаља, 5 повеља, 11 признања, 3 плакете и 7 захвалница.

Учествовао је у бројним хуманитарним акцијама и пружању помоћи унесрећенима и угроженима. Није прошла ни једна акција, а да у њој Здравле није учествовао. Са посебним уважавањем је водио бригу о старим и болесним члановима удружења. Запажена је и његова улога и рад у згради, са комшијама, гдје је био веома цијењен и поштован.

Пензионисан је 1990. године са 42 године радног стажа.

Занимљиво је да је већи дио војничке каријере остварио у Даниловграду, граду у којем је стекао велики број пријатеља и гдје је био високо цијењен и поштован. Ту је упознао љубав свог живота, супругу Божидарку, која му је подарила сина и ћерку и одњеговали их и васпитали у успјешне људе.

Поносни смо на све што је Здравковић учинио за чланове и Удружење војних пензионера Црне Горе. Сјећаћемо се његовог племенитог лика и чувати од заборавља.

Нека му је вјечна слава и хвала.

Жељко Ђ. Вукић

на неколико догађаја, а они који су тамо такође били, нису могли да поверују да му се напрецац угајио живот.

Животне Драганове стазе нису ни најмање биле лаке. Рођен је 18. јуна 1953. године у Београду. Прве године живота провео је на граници према Мађарској. Његов отац био је старешина карауле у близини села Таванкут. Прва слова и прве домаће задатке срицао је и исписивао на светлости петролејке. Такво је било време. Гимназију је завршио у Београду, а онда задојен родољубљем одлучио да школовање настави у Војној академији, избравши смер АРЈ ПВО.

Паралелно је Драган искацао и љубав према новинарству, пишући за лист Војне академије КоВ „Академац“. Један текст који је тада изнедрио односио се на спорт и физичку културу у нашој војсци. Аргументовано је промишљао шта футурологија са становишта техничко-технолошког развоја, нарочито у војној сфери, предвиђају за прве деценије 21. века и какав би одговор војне организације на тај изазов требало да буде. Пред собом је замишљао

официра широког образовног профила, војностручно врхунски поткованог и пре свега особу психофизички јаку, која је и универзални спортиста. Ето, размишљао је неколико деценија унапред. Предвиђање је, то се добро зна, најпожељнија особина официра.

По завршетку академије потпоручник Петрушић распоређен је на командирску дужност у Гардијској бригади. Елитни састав наше војске бирао је најбољи кадар. Млади гардиста је из дана у дан извршавао све захтевније задатке, оспособљавајући младиће из свих крајева Југославије за одбрану земље. Није било радног времена, нити је Драган штедео себе. Остварени резултати и високе оцене омогућили су му да конкурише за школовање при Југословенском институту за новинарство и упоредни рад у Редакцији Недељног илустрованог листа „Фронт“.

Немирни дух Петрушића учинио је да из редакције конкурише за дужност секретара Војног изаслаништва при Амбасади СФРЈ у Атини. Пошто је изабран, с успехом је обављао ту дужност од 1984. до 1998. године, да би поткрај

мандата био унапређен у помоћника изасланика одбране ОС СФРЈ. Већ идуће године, дакле 1989, одлази у Намибију, где је у улози формације „плавих шлемова“ 12 месеци учествовао у мировној мисији Уједињених нација. На крају мисије је и одликован.

Вративши се поново у Редакцију „Фронта“ искусио је сву горчину професије, пишући о појавама и процесима упереним против државе. Јавно је жигосао појаве усмерене на разбијање Југославије. У тадашњем Бањалучком корпусу, где је послат у испомоћ, радио је у Прес-центру. Уследила је дужност уредника сектор „Одбрана“ у листу „Војска“, да би од 1994. до 1996. године био заменик главног и одговорног уредника у тој редакцији. Следили су још одговорнији задаци у Управи за информисање и морал Генералштаба ВЈ, где у чину пуковника остаје све до пензионисања.

Недовољно је познато да је Драган Петрушић био први председник Официрског мачевалачког клуба при Централном дому војске у Београду, основаног 1997. године. Учесник је две радне акције,

на којима је завредио две ударничке значке.

Ни многи познаници и колеге Драгана Петрушића нису знали да је у души био поета. Објавио је једну збирку песама, а у заоставштини је велики број стихова који, нажалост, нису угледали светлост дана. Остаће забележено за историју, да је приликом отварања нове зграде Народне библиотеке Србије у Карађорђевог парку, Драган на свечаности казивао једну своју песму.

Новинарство је ипак основна потка Драгановог живота. После пензионисања, основао је блог у оквиру којег се оглашавао на различите друштвене теме. Копкало га је и телевизијско новинарство, па је пре неколико година, у оквиру ју тјуб канала, основао телевизију „Фронт 69“. Остаће упамћен и по серији интервјуа које је урадио са једним бројем познатих личности на актуелне теме.

Драган Петрушић је живео је и радио часно. Оставио је дубоке трагове који ће трајно подсећати на његов живот и дело.

3. Пешић

Пријепољска битка

СТРАДАЊЕ КРАЈ
РЕКЕ ЛИМ

Јединице НОВЈ биле принуђене да прихвате борбу у веома подређеном положају. Снаге у Пријепољу биле су приковане за положај и тучене премоћном концентрисаном ватром из бројних тешких оруђа, а батаљони са десне стране Лима под сложеним условима пробијали су се према Лиму

Делови 2. ударног корпуса НОВЈ на Каменој гори код Пријепоља у зиму 1943. године.

Почетком новембра 1943. немачка 1. брдска дивизија концентрисана је у области Сјенице ради учешћа у операцији Кугелблиц. Током новембра у више наврата њене борбене групе предузимале су испаде и насилна извиђања према слободној територији. Најзначајнији од њих био је удар 14/15. новембра низ долину Милешевке и према Бродареву. Немачке јединице су током тог напада натерале на повлачење батаљоне 3. санџачке бригаде наневши им губитке и зауевши Бродарево, али су се пред противнападом повукле.

Оценивши озбиљном опасношћу од немачке концентрације и врло неповољног односа снага на линији Сјеница - Пријепоље, Штаб Друге пролетерске дивизије предложио је да своје снаге повуче на леву обалу Лима и да припреми одбрану по дубини, али је штаб Корпуса одбацио овај предлог и наредио активна дејства на десној обали Лима упркос опасности од опкољавања. Тако су се почетком децембра на десној страни Лима у непосредној околини Пријепоља налазила два батаљона Друге пролетерске бригаде. У самом граду налазила се Прва шумадијска бригада НОВЈ која је после напорног марша стигла 26. новембра, и била је сме-

Зграда срушена током борби у Пријепољу, на зидовима су исписане паролe

штена у згради болнице на десној обали Лима ради одмора.

Почетак напада одређен је 4. децембар. Немачка команда пажљиво је анализирала распоред и дејства снага НОВЈ. Друга пролетерска дивизија имала је три батаљона са десне стране Лима. Ови батаљони имали су добар положај у односу на комуникације и у случају јачег напада, могли су послужити као задржавајућа одбрана.

Тиме би се добило време за организовање главне линије одбране на Лиму и даље по дубини.

Основну препреку за немачко наступање, као и значајан ослонац одбране НОВЈ, представљала је река Лим. Штаб Прве брдске дивизије имао је под својом командом и 2. пук Бранденбург, специјалну командоску јединицу. Стога је направио смео и креативан план напада. Уместо уобичајено примењиваног снажног удара по предњим положајима противника, уз помоћ штаба пука Бранденбург разрађен је план по којем је главни циљ напада, мост на Лиму у Пријепољу, требало да буде освојен командоском акцијом непосредно пре почетка главног напада.

Пре зоре 4. децембра групе маскираних немачких командоса из 2. пука „Бранденбург“ су, према плану, уз помоћ водича из муслиманске милиције, успели да заобиђу положаје Чачанског батаљона Друге пролетерске бригаде. Успевши да остану непримећени, ушли су у Пријепоље, хладним оружјем ликвидирали стражу на мосту и заузели мост на Лиму. Делови пука су истовремено, након успешног прикрадања, мањим интервенцијама против партизанских делова успели да створе уже обезбеђење пута који низ реку Милешевку води у Пријепоље. На тај начин, Немци су били у стању да напад, уместо ломљењем спољашње одбране, напад започну маршевским упадом оклопно-моторизованих делова 1. брдске дивизије у Пријепоље. Још пре него што је одбрана активирана, Немци су успели да са масом снага пређу Лим. Јединица која је требало да буде ослонац одбране, Прва шумадијска бригада, затечена је потпуно неразвијена за борбу, у свом преноћишту, у болници са леве стране Лима.

Немци су још пре право отварања борбе, успели да освоје доминантне позиције. Кључни и најделикатнији циљ напада, мост на Лиму у Пријепољу, освојен је препадом и задржан у својим рукама правовременим развојем напада. На тај начин, главна природна предност одбране НОВЈ - река Лим - претворена је у њихов главни проблем. Три батаљона су на самом почетку остала изолована и опкољена на десној страни Лима, а главна линија одбране, која је сувише зависила од њихове правремене реакције, није уопште активирана и развијена.

Јединице НОВЈ биле принуђене да прихвате борбу у веома подређеном положају. Снаге у Пријепољу биле су приковане за положај и тучене премоћном концентрисаном ватром из бројних тешких оруђа, а батаљони са десне стране Лима под сложеним условима пробијали су се према Лиму. Њихов целодневни огорчени отпор ипак је задржао наступање Немаца, тако да су немачке моторизоване колоне биле у могућности да наставе наступање према Пљевљима тек сутрадан, 5. децембра. У сумрак и након пада мрака блокиране јединице НОВЈ из Пријепоља кренуле у пробој по групама. Приликом одбране и пробоја претрпеле су врло тешке губитке.

Ово је била једна од примерно изведених и најуспешнијих немачких тактичких акција током рата у Југославији,

У току само једног дана, 4. децембра, јединице Друге пролетерске дивизије имале су 395 погинулих и 13 заробљених.

Битка на Кадињачи

ПОГИНУО БАТАЉОН ЦЕО

Борба неколико стотина партизана на Кадињачи против око 3.000 добро наоружаних немачких војника забележена је у историји НОБ-а у Србији као један од највећих подвига партизана

Душан Јерковић и Милинко Кушић говоре борцима Радничког батаљона пред одлазак на Кадињачу, 28. новембра 1941. године

Битка на Кадињачи се одиграла у склопу Прве непријатељске офанзиве 29. новембра 1941. године на превоју Кадињача, 14 км северозападно од Ужица, између немачких окупацијских трупа и Радничког ужичког батаљона и још неколико партизанских одреда.

Том приликом изгинули су сви борци Радничког батаљона, штитећи одступницу Врховном штабу који се повлачио из Ужица ка Санцаку.

Ужичка република је за окупационе снаге била велико изненађење, јер окупатор није могао да верује да, у држави која је била тако лако сломљена и распарчана, може да се јави добро организовани отпор. Са друге стране, очекивања покрета отпора у Србији су била да ће напад Немачке на СССР бити велика прекретница у дотадашњем рату и да ће за неколико месеци совјетска армија потући Вермахт.

Врховни штаб НОВ и ПОЈ наредио је 28. новембра 1941. Радничком батаљону Ужичког НОП одреда, ојачаном са две чете Посавског НОПО-а и толом Артиљеријске батерије, да на Кадињачи затвори правац Бајина Башта – Ужице, успори напредовање десне колоне немачке 342. дивизије и тиме омогући евакуацију рањеника и ратног материјала из Ужица ка Златибору, а затим да се јединице са Кадињаче оријентишу за заштиту према Кремнима.

Борци радничког батаљона полазе на Кадињачу

Врховни штаб знао је да Немци продиру у правцу Ужица, али није знао да се радило о оклопној, већ је био уверен да се ради о пешадијској дивизији. Због тога су остављене трупе биле само лако наоружане, које нису могле да се одупру тенковима које су поседовали Немци.

Раднички батаљон, састава три чете (Пекарска, Кројачко-обућарска и Ткачка – укупно око 270 бораца), стигао је ноћу са 28. на 29. новембар на превој Кадињачу. Борцима Радничког батаљона издато је наређење да не отварају ватру док немачке снаге не уђу дубоко у клешта која су чинили партизански положаји на предњем крају обране.

Дана 29. новембра око 8 часова немачке јединице, које су четници упозорили да је цела Кадињача пуна партизана и да ће упорно бити брањена, кренуле су из Главка извиђачким снагама напред прочешљавајући терен да би откриле положај

Радничког батаљона и училиле главне отпорне тачке. Када су се ове снаге завукле доста дубоко између прве и друге окуке пута, с Кадињаче је одјекнуо пуцањ партизанског топа и готово истог трену сручила се на немачке војнике ватра бораца Пекарске и Кројачко-обућарске чете.

Да би што брже сломили отпор бранилаца на Кадињачи, Немци су упутили обухватне колоне јачине два батаљона. После једночасовне снажне артиљеријске припреме у таласима су нападали положаје бранилаца Кадињаче. Одбијено је више њихових јуриша и довела се борба прса у прса. У борби вођеној до поподнева браниоци Кадињаче нису дозволили непријатељу да продре у Ужице. Уз пут су њемачки војници хватили сељаке и гонили их да носе муницију, а онда их убијали. Када су са обе колоне избили на превој Кадињаче, почели су с бокова вршити притисак на борце Посавског одреда, Орашке чете 2. шумадијског одреда и 2. златиборске чете Ужичког одреда.

Око 14 часова борба на Кадињачи почела је да јењава, а око 14,30 часова сасвим је престала. Тек када је изгинуо читав раднички батаљон са командантом Андријом Ђуровићем, командантом Ужичког НОПО-а Душаном Јерковићем и политичким комесаром Посавског НОПО-а Бором Марковићем, немачке јединице су успеле да пређу преко Кадињаче и истог дана увече да уђу у Ужице.

Пораз партизанских снага на Кадињачи за новоосновани покрет отпора имао је катастрофалан значај. Битка на Кадињачи означила је крај Ужичке републике која је трајала од 24. септембра до 29. новембра 1941. године. У бици је изгинуо цео Раднички батаљон, док су Немци имали два мртва. Из Ужица се Тито једва спасио. Врховни штаб је био захваћен паником и расстројством.

Партизански рањеници су ухваћени и поубијани. Евакуацијом рањеника из Ужица руководили су: др Гојко Николиш, др Дејан Поповић, др Борис Андерсен, и студент медицине Мика Павловић. Рањеници су превезени на Златибор до 29. новембра 1941. Немци су тенковима избили на Златибор 30. новембра. Стрелано је око 100-120 рањеника.

Одреди, који су током постојања Ужичке републике били организовани и попуњени, брзо су почели да се распадају услед масовног дезертирања и прелазак у четничке одреде. Тако Романијски одред који је бројао више од хиљаду људи, спао је на 200-300 бораца.

Врховни штаб је са око 1.500 бораца прешао Увац и нашао се у Санцаку.

Борба неколико стотина партизана на Кадињачи против око 3.000 добро наоружаних немачких војника забележена је у историји НОБ-а у Србији као један од највећих подвига српских партизана. За тај подвиг, ужички Раднички батаљон је поводом десетогодишњице НОР-а и револуције одликован Орденом заслуга за народ првог реда. Ехо епопеје јунака Кадињаче овековечен је стиховима песника Славка Вукосављевића који су уклесани на споменику у славу палих:

Пао је четрнаести километар,
Ал' никад неће Кадињача....

Кожи је потребна одговарајућа нега

Здравље у јесење и зимске дане

КОЖУ ЧУВАЈУ И КРЕМЕ И РУКАВИЦЕ

Зимски период погоршава хронична обољења као што су атопијски и себороични дерматитис, екдеми и псоријаза

Док се лети кожа опоравља за само осам сати, зими јој је неопходно двоструко више времена. Од хладноће и ветра, као и наглих промена температуре кожу би требало да штите и млади и стари, а посебно људи с хроничним дерматолошким обољењима.

Непријатељ коже зими нису само ниске температуре, ветар, снег и киша, већ и дуги боравак у затвореним грејаним просторима. Др Горана Исаиловић, дерматовенеролог, подсећа да с хладнијим данима многе људе сустижу акутни и појачавају се хронични проблеми с кожом, који се најчешће испољавају на лицу, уснама и рукама.

Заштита за лице, усне и шаке

Исушена кожа доноси непријатне симптоме попут свраба, трњења па и крварење.

Неки од ових симптома могу и да упозоре на озбиљна кожна обољења и стога их није добро пренебрегавати. Најосетљивији делови тела који су изложени леденом ваздуху и сунчевим зрацима јесу лице, усне, шаке. Они зато и највише страдају. Лек за елиминацију негативног утицаја хладноће и зимског сунца је нега баријерним кремама и обавезно ношење рукавица - подсећа саговорница „Магазина“.

Зимски период погоршава хронична обољења као што су атопијски и себороични дерматитис, екдеми и псоријаза. Стога докторка саветује да се појача нега код пацијената с овим кожним обољењима.

У случајевима атопијског дерматитиса, сем мање уљаних купки, а више мазања балзамима, препоручују се препарати који смирују свраб и упалу,

Гордана Исаиловић

а који би требало да садрже активне супстанце: екстракт глициризе, бакопе, бисаболола. На хладноћи ензими у ћелијама коже, који учествују у стварању епидермалних липида (масти), прилично су неактивни и сопствени кожни крем споро се и недовољно производи. Уколико још оперемо кожу сапуном, он ће елиминисати те важне масти из коже. Примерице: док се лети кожа опоравља за само осам сати, зими јој је за опоравак неопходно двоструко више времена. Како бисмо кожу довели у солидније стање морамо да је мажемо кремом који по саставу одговара саставу сопственог кожног крема, најбоље емолијентним кремом - објашњава докторка Исаиловић.

Заштита од планинског сунца

Хладни дани и свакодневно туширање додатно исушују кожу која без својих природних масноћа почиње да пуца. То говори да ваља проредити купке, а када то није могуће, неопходно је користити уљане купке. Али, ове купке не одговарају онима који пате од атопијског дерматитиса, код којих се тегобе зими погоршавају. Ове проблеме ублажиће употреба хидратишућих и емолијентних препарата за негу.

Др Исаиловић подсећа да зима не штеди ни кожу младих, поготову оних које имају проблем с акнама. Њима се препоручује редовно рехидрирање. За зрелију кожу је супротно: корисније је премашћивање за то припремљеним кремовима, него хидратација. За купање се, уместо сапуна и класичних гелова за купање, саветује употреба уљаних купки које мање одмашћују кожу.

-Ензими у ћелијама код старијих особа мање су активни и зато је важно да се њихова кожа, посебно зими и поготову у регији потколеница, више третирају одговарајућим кремовима, а ређе прањем сапунима и геловима - објашњава др Исаиловић.

Докторка старијим особама препоручује - јутарње купање. Наиме, ћелијски ензими коже мање су активни уве-

ПРЕПАРАТИ С УРЕОМ

- Често се за хидратацију коже користе препарати који садрже уреу, јер поседује природно влажећи фактор и везује воду из окружења на површини коже и спречава њено исушивање. Догађа се каткад да препарати с уреом доводе до благог пецкања приликом nanoшења на већ исушену кожу - упозорава др Исаиловић.

ПОГОРШАЊЕ РОЗАЦЕЕ

У хладном делу године погоршава се и стање коже код особа које имају себороични дерматитис, али и розацеу, обољење која се испољава црвенилом лица, а заправо је последица поремећаја крвних судова коже лица. Наиме, разлике у температури, хладне спољашње и топле у затвореном простору, појачавају ширење крвних судова и црвенило лица поприма љубичасти тон.

че, па се јутарњим туширањем укљонени сопствени кожни крем брже регенерише.

И као што се лети штитимо препаратима, који спречавају последице сунчања, на зимовању на планини, током излагања сунцу обавезна је примена заштитних крема са СФФ фактором.

-Због грејања ваздух се у просторијама у којима зими боравимо исушује. Зато се и препоручује коришћење овлаживача ваздуха, а кожу треба неговати емолијентним и хидрантним кремовима - подсећа др Горана Исаиловић.

Бранка Јакшић
Извор: Магазин

Бол у стомаку може и да се прошири

Желудац први реагује на лоше навике

ИЗЛАЗ У ЗДРАВОЈ ИСХРАНИ

Бол у желуцу, горушица, тегобе с варењем, осећај надутости многим људима свакодневно загорчавају живот. У јесен, као и у летњим месецима, вероватно због исхране у којој има више свежег поврћа и воћа, ове тегобе су код неких особа израженије.

Врло често су лоше навике криве што желудац трпи. Ако сте у сталној журби, често под стресом, растрзани, треба озбиљно да процените колико сати издвајате за квалитетан одмор, какви су вам оброци, односно колико често једете и да ли вас свака ситница избацује из равнотеже – јер су све ово могући разлози зашто вас сваког дана боли стомак.

Чак од 20 до 30 одсто становништва у градовима има проблем с гастроэзофагеалном рефлуксном болешћу (ГЕРБ). То је

ПРЕСТАНАК ПУШЕЊА
Никотин делује на мишић који затвара поклопац једњака и тако омогућава враћање хране из желуца. Осим тога, пушење подстиче лучење више желудачне киселине.

ПРОМЕНЕ У ИСХРАНИ
Постепене, али одлучне промене у исхрани су међу најважнијим правилима. Заборавите на један обилан оброк у току дана, који рашири желудац чиме се повећава притисак на једњак и успорава пражњење желуца. Замените га с више мањих оброка.

БЕЗ КАСНЕ ВЕЧЕРЕ
Вечера или последњи оброк требало би да буде

најкасније три сата пре одласка на спавање. Такође, треба избегавати лежећи одмор после ручка, најмање пола сата од обедовања.

БЕЗ ЛУКА, ЈАЈА, ПАРАДАЈЗА...
Препоручује се смањење кафе, газираних напитака, чаја, као и сока од поморанџе или лимуна. Из јеловника треба, бар у време акутних тегоба, изоставити масну и зачињену храну, јаја, чоколаду, ментол бомбоне, парадајз, краставац.

ГУБИТАК КИЛОГРАМА
Често је ово мука гојазних особа, па је важно смршати. Дебљина пове-

ћава притисак стомака на све околне органе, укључујући и једњак.

ПОЛОЖАЈ ГЛАВЕ ПРИ СПАВАЊУ
Побрините се за пријатно спавање уз подигнуто узглавље. Треба избегавати и тесну одећу, појас. Каиш на панталонама замени трегерима.

СМАЊЕЊЕ СТРЕСА
Можда и најтежи потез, али врло битан, да се кад је то могуће избегне непотребно нервирање, свађе, расправе. Нађите вентил, нешто што вам прија и опушта.

стање у којем се желудачна киселина враћа у једњак, па чак и до грла, надражујући њихову слузокожу. Зато је основни и најчешћи симптом ГЕРБ-а горушица до које долази због враћања хране или течности у уста у току лежања. Паљење или жарење иза грудне кости често се јавља после преобилних и тешких оброка, али и при вежбању, односно у одређеном положају тела (дуже сагнутошћу напред).

Бол из стомака може да се шири и у врат или грло, некада траје и два сата.

Симптоми ГЕРБ-а могу бити и бол у грлу или чак у синусима, јутарња промуклост, упоран суви кашаљ, горакукусуистима, про-

блеми с гутањем, оштећење зубне глеђи и, наравно, мучнина и бол у стомаку.

И међу лекарима и међу пацијентима усталио се обичај да се ова болест зове својом скраћеницом. ГЕРБ је иначе најчешћа дијагноза у данашњој пракси гастроентеролога. До погоршања може да доведе стресан период, промена исхране, трудница, напор, али и вишак килограма. Иако ће многи посегнути за лековима из групе инхибитора протонске пумпе, који смањују тегобе ГЕРБ-а, постоје мере, промене понашања и навике, које уз мало самодисциплине и стрпљења доводе до побољшања.

О. П.

Како побољшати слух

ТЕХНОЛОШКИ БУМ

Један од најчешћих здравствених проблема у свету, који веома лако може да се реши, јесте оштећење слуха. Статистике указују да једна од шест одраслих особа има оштећен слух. Тестирања су потврдила да две трећине одраслог становништва наше планете изнад од 70 година живота има оштећење слуха. Тај проблем повећава ризик од настанка деменције и депресије, због друштвене изолације услед смањења когнитивне функције.

Оштећење слуха утиче на квалитет живота много више него што се сматра.

Управо из поменутих разлога, у ото-аудиолошким центрима ZONEX свакој особи и сваком решењу приступа се индивидуално и темељно. Нема изговора за одлагање решења, односно коришћења слушних апарата. Захваљујући високој технологији, ови слушни апарати су веома поуздани. Они не само да појачавају звук, већ филтрирају звуке и издвајају говор од

окопне буке. Веома дискретни „помоћници“ опремљени су сензорима и вештачком интелигенцијом која омогућавају разумевање говора у сваком окружењу, чист и јасан звук.

Ото-аудиолошки центар Zonex присутан је на нашем тржишту 25 година. У својим специјализованим центрима у Београду и Новом Саду врши дистрибуцију слушних апарата реномираног светског произвођача који у својој палети производа има одговарајуће решење за сваку особу којој је слух оштећен. Осим производа врхунске технологије, ови центри пружају стручне и свеобухватне услуге особама које користе

слушне апарате, као и консултантске и услуге овлашћеног сервиса, затим додатну опрему, батерије за слушне апарате и индивидуалне шкољке за слушне уређаје.

Своје производе и услуге Zonex пружа уз налог војног и цивилног осигурања.

Адресе ото-аудиолошких центара Zonex:

Београд, ул. Сазонова 18а, Врачар тел. 011 3443 081

Нови Београд, ул. Булевар Црвене армије 11в Насеље Белвил (зграда „Лала“) тел. 011 77 09 099

Нови Сад, ул. Булевар ослобођења 111 тел. 021 66 22 757

NAJBOLJE Rešenje za Vaš Sluh

ATNA provera sluha
ATNA proba slušnih aparata
ATNA nabavka aparata preko civilnog osiguranja
ATNA nabavka aparata preko vojnog osiguranja
VINA na 12 mesečnih rata
ST za gotovinsko PLAĆANJE
NALNI američki proizvod vrhunskog KVALITETA

JŠNI APARATI

1, Sazonova 18a
2435-924

Novi Beograd, Bulevar Crvene armije 11v
Tel: 011/77-09-099

Novi Sad, Bulevar Oslobođenja 111
Tel: 021/66-22-757

www.slusniaparatzonex.rs
info@slusniaparatzonex.rs

Интерно гласило
војних ветерана

ИЗДАВАЧ
Удружење војних пензионера Србије Београд,
Браће Југовића 19

ЗА ИЗДАВАЧА
Љубомир Драгањац

Снимио:
Звонимир Пешић

Година XIX. Број 226 НОВЕМБАР 2022.

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Звонимир Пешић

ЛИКОВНО-ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Милан Чуљић

СТАЛНИ САРАДНИЦИ
Др Часлав Антић мр Александар
Симоновски, мр Милан Шумоња,
Будимир М. Попадић, Душан Старчевић,
Влада Ристић

ДОПИСНИЦИ

Предраг Добић (Сремска Митровица),
Јован Симић (Краљево)
Будимир М. Попадић (Нови Сад),
мр Александар Симоновски (Крушевац),
Стеван Стојановић (Шабач),
Драгослав Ђорђевић (Крагујевац),
Драган Дабетић (Зајечар)

ФОТОГРАФИЈЕ У БРОЈУ
Будимир М. Попадић М. Чуљић, дописници
и сарадници

УНОС ТЕКСТОВА
Редакција

Лист излази месечно.
Телефон-факс: 011/322-8076

ШТАМПА
Пан-пласт, Београд

Адреса, Београд, Браће Југовића 19

Ел. пошта: uvps.veteran@gmail.com
Сајт Удружења <http://www.uvps.rs/>

ЦИП –
Каталогизација у
публикацији
Народна
библиотека
Србије Војни
ветеран ИССН
1452-3809

Адвокатске услуге за КВП

БЕСПЛАТНИ САВЕТИ И ПОВОЉНИЈЕ ОСТАЛЕ УСЛУГЕ

На основу уговора о пословној сарадњи закљученог са УВПС, адвокати:

***Ивана Ц. ЈОВАНОВИЋ**, из Београда, ул. Балканска бр. 18, локал 93 (ТЦ „Иванијум“), тел. 011/2644384 и 064/1735395; Клијенте прима: уторком: од 17.00-19.00 часова;
За потребе војних пензионера обављаће следеће правне послове: даваће бесплатне правне савете и пружаће све остале адвокатске услуге уз накнаду по важећој адвокатској тарифи умањеној за 30 одсто (адвокат Ивана Јовановић).

УСЛУГЕ ВЕЗАНЕ ЗА САХРАНУ ПРЕКО УДРУЖЕЊА

Уколико користите услуге у вези сахрањивања преко Удружења војних пензионера Србије требало би да знате да услуге могу користити чланови УВПС, чланови њихових породица, као и сви остали војни осигураници.

Преко Удружења могу се добити комплетне услуге везане за сахрану:

- организација и заказивање термина за сахрану или кремацију,
- упис у матичну књигу умрлих,
- спроводница за пренос покојника,
- штампање посмртних плаката,
- продаја погребне опреме,
- превоз покојника,
- организација војних почаста,
- помоћ око сређивања докумената пре и после сахране ради регулисања права чланова породице после смрти војног осигураника,
- Умањење укупних трошкова за висуину рефундације
- бесплатан долазак у стан породице преминулог ради договора.

Све додатне информације могу се добити у месним и општинским организацијама УВПС, или директно на тел. 064/1660-423 и 011/3181-812.

ЗАКАЗИВАЊЕ ПОЧАСТИ ЗА САХРАНЕ

У београдском гарнизону заказивање почасне јединице ради одавања почаста преминулим старешинама може се обавити путем следећих телефона:
у радно време: 011/300-5200
у ванрадно време: 011/206-4569

ПЕНЗИОНЕРСКО ЋОШЕ

*Полишка је пошала
сјоршска ірана
са више кашеторија,
фанова и слоіана.*

*Зашио нас ойей
йишају за оно и ово,
као да не виде да је све
іошово?*

*Кад се іреко колена
іреломи било шіа,
јачеіа никад іо нишіа
не кошіа.*

*Видећемо кад
іроіледамо
да више нишіа своје
немамо.*

*Кад узму шіуће одмах се
снаћуда сакрију краћу и
зайочну сваћу!*

Павле С. Бандовић

TANJA^{dent}

Стоматолошка
ординација

„ТАЊА ДЕНТ“

Телефон: +381 63 214 800
Михаила Булгакова 50а, Београд
е-маил:
dr.tanjavukmirovic@yahoo.com

Пружа све врсте стоматолошких услуга војним пензионерима и члановима њихове породице, са 10% попушта.
Такође се нуди и могућност одложеног плаћања на више рата.

Др Тања Вукмировић
специјалиста опште стоматологије

Прегледе можете заказати на:
063/214-800 / 061/252-8686

Радно време од 12 до 20 х